

บทที่ 3

ชีวประวัติของชัชคุดาวุต อัลพะภูอนีย์และหนังสือมนะฮุอัลมุศอลลีฮ์

3.1 ชีวประวัติของชัชคุดาวุต อัลพะภูอนีย์

- 3.1.1 เชื้อสายต้นตระกูล
- 3.1.2 การศึกษา
- 3.1.3 แนวคิดและมัชฮับ
- 3.1.4 คณาจารย์และสานุศิษย์
- 3.1.5 งานเขียนและตำรา
- 3.1.6 สภาพทางการเมือง
- 3.1.7 การเสียชีวิต

3.2 หนังสือมนะฮุอัลมุศอลลีฮ์

- 3.2.1 ชื่อหนังสือ
- 3.2.2 รูปแบบของหนังสือ
- 3.2.3 การอ้างอิงอายะฮุอัลกุรอาน
- 3.2.4 การอ้างอิงหะดีษ

3.1 ชีวิตประวัติของชัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์

3.1.1 เชื้อสายต้นตระกูล

ชัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์ มีชื่อเต็มว่า ดาูด บิน วันอับดุลลอฮ บิน วันอิคริส อัลญาวิย์ อัลพะฎอนีย์ อัลมลาญวิย์ แต่ผู้คนโดยทั่วไปมักจะเรียกท่านว่า “โต๊ะชัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์” หรือมีชื่อว่า อัลอาลิม อัลอัลลามะฮฺ อัลอาริฟ อัลรอบบานีย์ อัลชัยควันดาูด บิน ชัยควันอับดุลลอฮฺ บิน ชัยควันอิคริส อัลพะฎอนีย์ มารดาของท่านชื่อ วันฟาติมะฮฺ อัลพะฎอนีย์ (Ismail Chek Daud, 1988: 2, Ahmad Fathy, 2002: 25, พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545: 15)

ชัยคุดาูด อัลพะฎอนีย์ เกิดที่หมู่บ้านกรือเซะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี แต่นักเขียนชีวประวัติมีความเห็นขัดแย้งกันดังนี้คือ

-ปี ฮ. ศ. 1133 / ค.ศ. 1720

-ปี ฮ. ศ. 1153 / ค.ศ. 1740

-และ ปี ฮ. ศ. 1183 / ค.ศ. 1769 (Ahmad Fathy, 2002 : 25-26, Ismail Chek Daud, 1988: 3-4, Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1991 : 4-7, มุนาดีย์ หะยีดาโอะ, 2549 :22)

กล่าวกันว่า อะหมัด บิน อีสา อัลมุฮาญิร เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ 13 เซาวาล ปี ฮ.ศ. 241 ที่เมืองบัศเราะฮฺ ประเทศอิรัก ท่านและภรรยา คือ สัยคะฮฺซัยนั บ ผู้เป็นบุตรของอับดุลลอฮฺ บิน หะสัน บิน อาลี อูรัยคียฺ บิน ฉะฟิรศอดิก ได้อพยพไปเผยแพร่อิสลามในหลายๆที่ไม่ว่าจะเป็น กรุงแบกแดด กรุงดามัสกัส และท่าสุตมมหานครมะดีนะฮฺ เมื่อปี ฮ.ศ. 316 / ค.ศ. 928 และในปี ฮ.ศ. 317 / ค.ศ. 929 ท่านและครอบครัวได้อพยพไปอยู่ประเทศเยเมน จากนั้นไปพำนักอยู่ที่ หัวเราะเมาตุ ในบันติกอละมาปัตตานี (Catatan Ulama Patani) ได้กล่าวถึงชื่อ อะหมัด อัลญาริมียฺ อัลยะมานียฺ และบุตรชายของท่านคนหนึ่งที่กำลังเกิด ณ บ้านกรือเซะชื่อว่า อิบรอฮีม อัลหัวเราะมีเย อัลพะฎอนีย์ และตามคำบอกเล่ามีอยู่ว่า ปู่ ย่า ตา ยายของชัยคุอิบรอฮีม อัลหัวเราะมีเย อัลยะมานียฺ ได้อพยพมาอยู่ในโลกมลายูเพื่อเผยแพร่อิสลามมา ตั้งแต่สมัยตาบิอิน บางกระแสบอกว่า ตั้งแต่สมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัยมาน บิน อีฟฟาน (มุนาดีย์ หะยีดาโอะ, 2549 :27)

ชัยคุอิบรอฮีม อัลหัวเราะมีเย ได้แต่งงานกับวันมัฆนูนะฮฺ บินตุ ยูสุฟ อัลซันดานียฺ ที่ปัตตานี มีบุตรธิดารวม 5 คนด้วยกันคือ

- 1 ชัยควันอับดุลเราะหมาน
- 2 วันญามีละฮฺ อัลซันดานียะฮฺ
- 3 ชัยควันยะหยา
- 4 ชัยควันมุหัมหมัดยาซีน

5 และชัชวรินทร์

จากพี่น้อง 5 คน ดังกล่าวได้ขยายวงศ์ตระกูลที่เป็นนักปราชญ์แห่งปัตตานี อีกมากมายในช่วงเวลาต่อมาซึ่งได้กระจายกระจายอยู่ในรัฐเคดะฮ์ และรัฐกลันตัน ประเทศ มาเลเซีย จังหวัดรีเยาประเทศอินโดนีเซีย และที่อื่นๆในแหลมมลายู

ตามความเห็นของวันมูหัมหมัดศอฆิรนั้น ชัยคุอับรอฮิม อัลหุฎรอมีย์ ได้ถือ กำเนิดและเติบโตที่หมู่บ้านกรือเซะ จากนั้นได้อพยพไปยังเมืองจาม (ประเทศกัมพูชาปัจจุบัน) เพื่อเยี่ยมเยียนครอบครัวที่นั่นและที่เมืองจามนี้ท่านได้แต่งงานอีกครั้งหนึ่ง ท่านวันมูหัมหมัด ศอฆิรได้กล่าวต่อไปว่าโดยอ้างจากข้อเขียนของนักเขียนชาวอินโดนีเซียว่า ชัยคุอับรอฮิม อัลหุฎรอมีย์ ได้แต่งงานกับราชธิดาของกษัตริย์แห่งจามที่มีพระนามว่า วิรบัทธรรมัน (Wira Badra Warman) และได้ให้กำเนิดราชโอรสและราชธิดารวม 4 พระองค์ได้แก่

- 1 เมลานาอิสหาก
- 2 ราเด่นอะหหมัด เราะหุมะตุลลอฮ์
- 3 อาลี มูรตาอู หรือ ราเด่นสันตรี
- 4 และ ลีตีชัยนับ

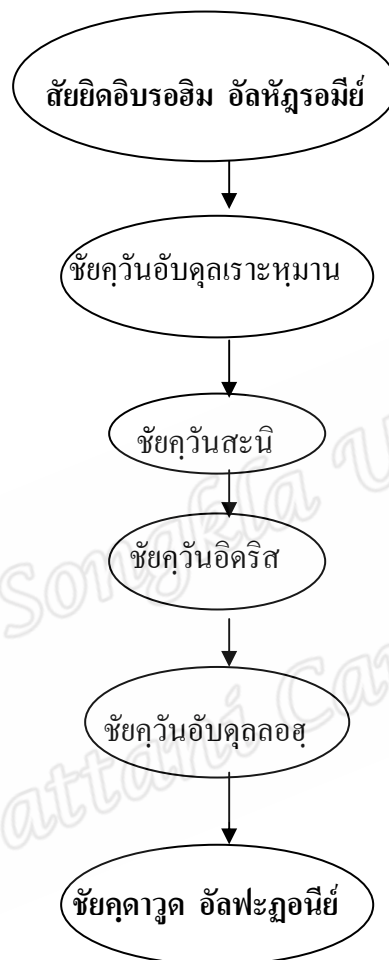
ชัยคุวันอับดุลเราะหุมานได้แต่งงานและได้กำเนิดบุตร 1 คน ชื่อ วันชัยนับ ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับชัยคุวันสะนิ อัลกรือเซะกี๊ มารดาของชัยคุวันสะนิมีชื่อว่า วันญามีละฮ์ ส่วนบิดาของชัยคุวันสะนิมีชื่อว่า ชัยคุอาลี บิน มันสุร อาจกล่าวได้ว่าการแต่งงานระหว่าง ชัยคุวันสะนิ กับวันชัยนับ เป็นการแต่งงานระหว่างลูกพี่ลูกน้องด้วยกัน ผลของการแต่งงานนี้ ได้ให้กำเนิด ชัยคุวันอิตรีส (โต๊ะวันดราเซะ) และ ชัยคุวันหุสัยนุ อัลกรือเซะกี๊

ต่อมาชัยคุวันสะนิได้แต่งงานครั้งที่สองกับโต๊ะวันตี ซึ่งเป็นบุตรของโต๊ะวัน อะบูบักร์ มีบุตรด้วยกัน 1 คน คือ วันเต๊ะ ซึ่งเป็นการแต่งงานตามตระกูลชัคพะกีฮ์อาลี

ส่วนชัยคุวันหุสัยนุมีบุตร 2 คน คือ ชัยคุวันอะหหมัด และชัยคุวันมูสา อัลสัมลาวี๊ ชัยคุวันมูสา ได้ดำเนินกิจการปอเนาะที่บ้านสะมีอลา ส่วนชัยคุวันอิตรีสซึ่งมี ศักดิ์เป็นลุงของชัยคุวันมูสาได้เจริญตามรอยบรรพบุรุษที่ปอเนาะกรือเซะ ซึ่งอยู่ในบริเวณ พระราชวังแห่งสุลต่านปัตตานีดารุสลาม ท่านได้แต่งงานและมีบุตรชื่อชัยคุวันอับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนี๊ ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับวันฟาฎิมะฮ์ และได้ให้กำเนิดบุตรธิดา 5 คนด้วยกัน

- 1 อัลอาลิม อัลอัลลามะฮ์ ชัยคุดาอุด
- 2 อัลอาลิม อัลอัลลามะฮ์ ชัยคุวันอับดุลกอศิร
- 3 อัลอาลิม อัลอัลลามะฮ์ ชัยคุวันอัครอซีด
- 4 อัลอาลิม อัลอัลลามะฮ์ ชัยคุวันอิตรีส

5 เป็นผู้หญิงไม่ทราบชื่อ(Ahmad Fathy,2002: 25,พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 17)
 สรุปลแล้วซัยคุดาอุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ มีเชื้อสายมาจาก สัยยิด
 อิบรอฮิม อัลหุฎรอมีย์ อัลยาริมีย์ ซึ่งอาจแสดงความสัมพันธ์ได้ ดังนี้

3.1.2 การศึกษา

การศึกษาศาสนาของซัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ ในระยะแรกเริ่มไม่แตกต่างไปจากอุลามาอ์ปัตตานีในอดีตท่านอื่นๆ ท่านได้รับการศึกษาภายในครอบครัวของท่านเอง คุณปู่ของท่านคือซัยคุวันอัคริธ อัลพะฎอนีย์ และบิดาของท่าน ซัยคุวันอับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ทั้งสองท่านเป็นอุลามาอ์ปัตตานีในยุคนั้น อาจารย์ของท่านซัยคุดาอุดส่วนมากจะมาจากต่างประเทศคือ ตะวันออกกลาง ระบบการศึกษาอิสลามของปัตตานีดั้งเดิมได้ปลูกฝังหลักการศาสนาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอให้แก่เด็กๆ ตั้งแต่อายุยังน้อยเด็กๆ ต้องท่องจำวิชา เตาฮีด ตั้งแต่อายุห้าถึงหกปี หลังจากนั้นเด็กๆ จะต้องเรียนวิชา หลักภาษาอาหรับ และวิชาการผัน

คำกริยา () โดยวิธีการท่องจำในสมัยนั้น ท่านซัยคุดาูด มีโอกาสได้เรียนในระบบการศึกษาอิสลามแบบดั้งเดิมจากอุลามาอูชาวมลายูและชาวอาหรับ อุลามาอูเหล่านั้นส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องและมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน และแหล่งความรู้เดียวกัน (ฟิรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 18)

หลังจากได้รับการศึกษากับคุณปู่และคุณพ่อ ท่านได้เดินทางออกจากปัตตานีไปยังอาจะฮฺประเทศอินโดนีเซีย และนครมักกะฮฺ ซึ่งท่านได้ใช้เวลาศึกษาศาสนาที่อาจะฮฺเป็นเวลา 2 ปี และที่นครมักกะฮฺเป็นเวลา 30 ปี หลังจากนั้นท่านก็ไปศึกษาที่นครมะดีนะฮฺอีก 5 ปี เมื่อท่านเป็นอุลามาอูและนักเขียน ท่านก็ได้รับตำแหน่งทางวิชาการคือ อัล อาลิม อัลอัลลามะฮฺ อัลอาริฟ อัลรอบบานีย์ จากตัวแทนรัฐบาลตุรกีออกโตมานในนครมักกะฮฺ ตำแหน่งนี้คงมีน้อยสำหรับอุลามาอูมลายูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ถูกเรียก “ อัลอาริฟ อัลรอบบานีย์ ” (Ismail Chek Daud, 1988 : 4, Ahmad Fathy, 2002 : 26, Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1991 : 26)

3.1.3 แนวคิดและмышอัป

ซัยคุดาูด บิน อับดุลลอฮฺ อัลฟาฏอนีย์ ได้ศึกษาวิชาศาสนาจากคณาจารย์หลายสำนักสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ ท่านยึดมั่นในสำนักคิดของท่านอิหม่าม ซาฟิอีฮฺ ในเรื่องของวิชานิติศาสตร์และปฏิบัติตามแนวของนิกายสุนนีฮฺในด้านของหลักศรัทธา ส่วนด้านการเมืองท่านมิได้รับอิทธิพลหรือถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ใดๆ ในยุคของท่าน นอกจากอุดมการณ์อิสลามเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับนโยบายแห่งรัฐ ตามทัศนะของท่านกล่าวว่า “รัฐใดก็ตามถ้าไม่สามารถนำกฎหมายอิสลามมาสู่ภาคปฏิบัติได้ ไม่สามารถพิจารณาว่ารัฐนั้นเป็นรัฐอิสลาม” (ฟิรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 20)

3.1.4 คณาจารย์และสานุศิษย์

คณาจารย์

สำหรับคณาจารย์ของซัยคุดาูด บิน อับดุลลอฮฺ อัลฟาฏอนีย์ ไม่ว่าจะเป็นที่ปัตตานี อาจะฮฺ มักกะฮฺ และมาดีนะฮฺ พอดีสรุปได้ดังนี้

ที่ปัตตานี มีดังนี้

- ซัยคุวันอิคริส อัลฟาฏอนีย์ ซึ่งเป็นปู่ของท่านเอง
- ซัยคุวันอับดุลลอฮฺ อัลฟาฏอนีย์ ซึ่งเป็นบิดาของท่านเอง

ที่อาจะฮุ มีดังนี้

- ชัยคุมุหัมหมัดชัยนุ บิน ฟากิฮุญะลาต อัล-ดีน อาจะฮุ

ที่มักกะฮุ มีดังนี้

- ชัยคุมุหัมหมัดศอและหุ บิน อับดุลเราะหฺมาน อัลพะฎอนีย์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์สอนในมัสยิดอัลหะรอมาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญวิชากฎหมายอิสลามและวิชาตะเศาะวฟ
- ชัยคุอาลี บิน อิสหัก อัลพะฎอนีย์ ซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาฎอริกัตซามานียะฮุ
- ชัยคุมูรนิค อารีฟบิลลาฮุ ลัยยิด ซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาฎอริกัตซัฎฎอริยะฮุ
- ชัยคุมุหัมมัด อารซัค ซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาฎอริกัตซัฎฎอริยะฮุ

ที่มาดีนะฮุ มีดังนี้

- ชัยคุมุหัมมัด บิน อับดุลกะรีม ซามัน อัลมาดานีย์ ซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาฎอริกัตซามานียะฮุ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 2000 : 5 , พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 20)

ถานุศิษย์

นอกจากแต่งและแปลตำราแล้ว ชัยคุดาอูด บิน วันอับดุลลฮุ อัลพะฎอนีย์ ได้เผยแพร่ความรู้ของท่านด้วยการสอนหนังสือ ณ. มัสยิด อัลหะรอมา และที่อื่นๆเป็นที่ประทับใจและดึงดูดใจของบรรดาลูกศิษย์มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดานักศึกษาที่มาจากภูมิภาคปัตตานีที่เดินทางไปศึกษาต่อที่นครมักกะฮุ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ที่จริงแล้วบรรดาลูกศิษย์ของชัยคุดาอูด อัลพะฎอนีย์ มิได้มาจากภูมิภาคปัตตานีเพียงอย่างเดียว เขาเหล่านั้นยังมาจากมาเลเซีย อินโดนีเซีย และมาจากหมู่เกาะมลายู อินโดนีเซียอีกด้วย การสอนของชัยคุดาอูด อัลพะฎอนีย์ได้รับการสืบทอดด้วยอุลามาอูปัตตานีท่านอื่นๆอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชัยคุอห์หมัด บิน มุหัมหมัดเซิน บิน มุสตาฟา อัลฟาฎอนีย์ ผู้ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นอุลามาอูปัตตานีที่ยิ่งใหญ่รองจาก ชัยคุดาอูด บิน อับดุลลฮุ อัลพะฎอนีย์ (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 39)

ส่วนบรรดาลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงมีดังนี้

- 1 ชัยคุอับดุลมาลิก บิน อีสา ณ บ้านสะเร็งัส รัฐตรังกานู
- 2 ชัยคุหะสัน บิน อิสหาก ดันหยงกง สุหฺร่าเบอสุด รัฐตรังกานูเป็นน้องชายของชัยคุอาลี บิน อิสหาก
- 3 ชัยคุวันมูซา บ้านดาบิง โกตาบารู รัฐกลันตัน
- 4 ชัยคุชัยนุ อัลดีน อาจะฮุ
- 5 ชัยคุอิสมาอิล บิน อับดุลลฮุ มินังกาเบา
- 6 ชัยคุมุหัมหมัดชัยนุ อัลดีน บิน มุหัมหมัด บัดวียฺ สุมบาวา

- 7 ชัยคุอะหมัด เคาะฎิบ บิน อับดุลอัลฆอฟฟาร สัมบัต
- 8 ชัยควันอับดุลลอฮ์ บิน มุหัมหมัด อามีนปูเลาคุยง รัฐลังกา
- 9 หะยีอับดุลเศาะหมัด บิน ฝะกีฮ์ หะยีอับดุลลอฮ์ ปุ่ลยัจนดง รัฐกลันตัน
- 10 หะยีญะมาล อัลดีน บิน ลัยมุหัมหมัด เปอริงัต รัฐกลันตัน
- 11 สุลต่านมุหัมหมัด เศาะฟิยุดดีน รัฐสัมบัต ประเทศอินโดนีเซีย
- 12 ชัยคุอับดุลหะลีม กลันตัน
- 13 ชัยคุอาลี บิน อิสฮาก อัลพะฎอนีย์
- 14 ชัยคุมุหัมหมัดชัยน บิน มุสตอฟา อัลพะฎอนีย์
- 15 หะยีมุหัมหมัด สอลิห เคาะดิบ อัลพะฎอนีย์
- 16 ชัยคุอับดุลกอเดร บิน อับดุลเราะหฺมาน อัลพะฎอนีย์
- 17 ชัยคุมุหัมหมัด บิน อิสมาอีล ดาวูดี อัลพะฎอนีย์
- 18 ราญูหะยี อะหมัด บิน ราญูหะยี ริยา
- 19 ชัยคุมุหัมหมัด สอลิห บิน อะรราวา
- 20 มุหัมหมัดศอและหุ บิน สุนัน เมาลานากอฎี
- 21 ลือบัยดีน บิน ลองนิก อัลพะฎอนีย์
- 22 หะยีอับดุลลาฎิฟ บิน มุหัมหมัดศอลิหุ เดิมมาจากหมู่บ้านปะนาเระ อำเภอ
ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
- 23 อับดุลกอดีร บิน อัครรอหิม อัลพะฎอนีย์ ณ หมู่บ้านบุกิตบ้ายัส รัฐลังกา
- 24 หะยีอับบาส บิน อิสฮาก อัลพะฎอนีย์ เป็นน้องชายของ อาลีและหะสัน
บิน อิสฮาก
- 25 หะยีอิบรอฮีม บิน มุหัมหมัด อูสนีน อัลพะฎอนีย์
- 26 ชัยคุมุหัมหมัด ม้อสุม บิน ญะมาล อัลญาวี อัลพะฎอนีย์

(Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 2001 : 4-6, 1990 :42 , Ismail Chek Daud, 1988: 6-7, Ahmad Fathy,2002: 35-36)

เพราะฉะนั้นไม่แปลกใจเลยการที่วันมุหัมหมัดศอณิร ได้พรรณาน่า ชัยคุดาวูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ เป็นนักเขียนที่มีผลงานมากมายและโดดเด่น แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะท่าน มีส่วนในการผลิตผลงานทางวิชาการทางด้านศาสนาหลากหลายและได้กลายเป็นข้อมูลที่สำคัญยิ่งในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นรากฐานที่เป็นความจริงในการพัฒนาอิสลามศึกษาในภูมิภาคปัตตานีและส่วนอื่นๆของคาบสมุทรมลายู ด้วยเหตุผลดังกล่าวสมควรอย่างยิ่งที่ชัยคุดาวูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ได้รับยกย่องเป็นบิดาของ

อิสลามศึกษาแห่งภูมิภาคปัตตานี ในฐานะที่ท่านเป็น อุลามาอูปัตตานีผู้ยิ่งใหญ่ ในที่สุดชื่อของท่านได้รับการบันทึกในสารานุกรมอิสลามว่าดาอูด บิน อับดุลลอฮฺ บิน อิดเรส อัลพะฎอนีย์ (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 39 - 40)

3.1.5 งานเขียนและตำรา

ชัยคุดาอูด บิน อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนีย์ได้สร้างผลงานมากมายอันเป็นมรดกที่ล้ำค่าทางวิชาการซึ่งได้รับการถ่ายทอดไปยังลูกหลานชาวมลายูหรือผู้คงแก่เรียนทั่วพื้นแผ่นดินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และผลงานต่างๆของท่านสามารถที่จะแบ่งออกเป็น 3 สาขาวิชาหลักได้แก่ วิชาอูศูลุดดีน วิชาฟิวกุญ และวิชาตะเซาเวฟ ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงรายละเอียดชื่อผลงานของท่านที่สำคัญๆพร้อมกับแนะนำผลงานแต่ละชิ้นโดยสังเขปดังต่อไปนี้

3.1.5.1 ผลงานด้านวิชาเตาหีดหรืออูศูลุดดีน

1. ฎิยาอู อัลมุรืด ฟี มะริฟะฮุ กะลิมَات อดเตาหีด)

(ตำราเล่มนี้มีได้ระบุปีที่เขียน ฉบับพิมพ์ครั้งแรกก็ไม่มีการระบุปีที่พิมพ์เช่นกัน หากแต่ตั้งข้อสันนิษฐานว่าท่านชัยคุดาอูด อัลพะฎอนีย์ ได้เขียนตำราเล่มนี้เมื่อครั้งที่ท่านได้อยู่ที่สัมบัต รัฐกะลิมันตันตะวันตก ประเทศอินโดนีเซีย ก็เขียนขึ้น ณ. ตำแหน่งสุลต่านมุหัมหมัด ลัยฟ. อัล ดีน ซึ่งเป็นศิษย์ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านปาเรดัลัม เมืองสัมบัต เนื้อหาของตำราเล่มนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการรำลึกถึงอัลลอฮตามแนวทางของชะฎอริยะฮ ตันฉบับดั้งเดิมอยู่ที่ ศูนย์กลางอิสลาม กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซียภายใต้รหัส M.I. 622 และ 668 ส่วนต้นฉบับรหัส M.I. 622 ได้รับการรวบรวมปะปนกับฉบับอื่นๆ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 59, มุนาดียฺ หะยีดาโอะ, 2549 :47)

2. มุก็อดดิมะฮฺ อัลกุบรอ ()

หนังสือเล่มนี้ยังมีได้พบต้นฉบับแต่มีการพบฉบับหนึ่งที่ไม่ได้ระบุผู้เขียนหากแต่กล่าวเพียงว่าเขียนโดยชัยคุอับดุลเศาะหมัด อัลกลันตานีย์ โดยเหตุนี้จึงมีผู้ระบุว่า เป็นงานเขียนของชัยคุดาอูด อัลพะฎอนีย์ เนื้อหาของหนังสือเป็นเรื่องราวของอากิอะฮฺ แต่มี

⁴ ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับตำราและงานเขียนของท่านได้ที่ (Ismail Chek Daud, 1988: 22-29, Ahmad Fathy, 2002: 33-35, พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 27-38)

เรื่องราวที่เป็นปริศนามากมายภายในเล่มซึ่งจะมีการกล่าวน้อยมากในตำราเล่มอื่นๆ หรือ ไม่มีการกล่าวเลยด้วยซ้ำไป (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 67)

3. อะกีตะฮุ อัลญะวาฮิร ()

ตำราเล่มนี้เขียนเสร็จเมื่อ ปี ฮ.ศ. 1245 เนื้อหาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวิชาเตาหีดมีลักษณะเป็นคำกลอน ฉบับที่เขียนด้วยลายมืออยู่ที่ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย มาเลเซียภายใต้รหัส M.I. 84 โดยไม่ระบุ ชื่อผู้เขียน และวันเดือนปีที่พิมพ์ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 79)

4. อัลบะฮญะฮุ อัลตะนิยะฮุ ()

ตำราเล่มนี้มีอีกชื่อหนึ่งว่าตะหุคิล นัยลุ อัลมะรอม ลิบะยานมันฆุมะฮุ อะกีตะฮุ อัลอ้ววม ชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ได้ระบุแต่เพียงวันสิ้นสุดของการเขียนคือ วันเสาร์ที่ 16 เดือน เสาะฟิร เวลาอัศรุ โดยมีได้บอกปีที่เขียนอย่างชัดเจน สถานที่เขียนคือ นครมักกะฮุ ตำราเล่มนี้เป็นงานแปลและขยายความจากตำราบรมครูท่านหนึ่งชื่อว่า ชัยคุอะหหมัด อัลมัรชูกีฮ์ ซึ่งเดิมเป็นบันทึกข้อความของชัยคุชิฮาบ อัคดิน บิน ชัยคุมุหัมหมัดอะรซัด อัลบันญูรีย์ จากครูท่านนี้ซึ่งขนาดเดียวกันท่านเป็นศิษย์ของชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ ชัยคุชิฮาบ อัคดิน บิน ชัยคุมุหัมหมัดอะรซัด อัลบันญูรีย์ได้บันทึกเป็นภาษาอาหรับเสร็จสิ้นเมื่อ วันอังคาร ปี ฮ.ศ. 1258 และตั้งชื่อว่า อะกีตะฮุ อัลอ้ววม ต่อมาชัยคุอะหหมัด อัลมัรชูกีฮ์ ได้สั่งให้ ชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ ขยายความตำราข้างต้นรวมทั้งให้แปลเป็นภาษามลายูด้วย เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เป็นเรื่องที่ว่าด้วย วิชาเตาหีด และเรื่องอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ส่วนต้นฉบับได้รับการรักษาไว้ ณ ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทยมาเลเซีย (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 59, มุนาดีฮ์ หะยีดาโอะ, 2549 : 51)

5. กิฟายะฮุ อัลมุบตะดีฮ์ หรือ อิรชาด อัลอฎุฟาล ()

(เป็นตำราเล่มเดียวกันแต่มีชื่อต่างกัน ชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับ คือ กิฟายะฮุ อัลมุบตะดีฮ์ ฟิ อุกุตุล อิดุติกอด อัล มุรชิดีน หรือ อิรชาด อัลอฎุฟาล อัลมุบตะดีฮีน ฟิ อะกออิด อัลดีน วา อัล อัดอียะฮุ อัลนาฟิอะฮุ อัลดีน ตามลำดับ แต่ไม่ปรากฏปีที่เขียน เนื้อหาของตำราเล่มนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ วิชาเตาหีด ในส่วนสุดท้ายได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการศรัทธา 10 ประการ และการเป็นโมฆะของการศรัทธาอีก 10 ประการ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เคยได้รับการกล่าวถึงในวิชาเตาหีดก่อนหน้า (ฟิรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 33)

6. อัลคุดรุ อัยษะมิน ()

ชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับ คือ อัลคุดรุ อัยษะมิน ฟิ อะกีตะฮุ อัลมุมินีน () เป็นตำราที่ได้รับการตีพิมพ์ อย่างแพร่หลายเล่มหนึ่ง รวมทั้งมีผู้

ศึกษาวิจัยกันมากแม้กระทั่งปัจจุบัน หลังจากการพิมพ์ครั้งแรกแล้วได้มีการตรวจทานโดย ชัยคุอะหมัด บิน มุศฎาะฟา อัลพะฎอนีย์ เนื้อหาของตำราจะเป็นเรื่องของวิชาเตาหีดตาม แนวทางอะฮฺลุล อัศสุนนะฮฺ วะ อัลญะมาอะฮฺ ที่นำโดยอะบูหะสัน อัลอัซฮารีญ์ ตำราเล่มนี้ เขียนเสร็จเมื่อวันที่ 17 เดือนเซอวัล ปีฮ.ศ.1232 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah,1990:71-72)

7. กัซฟู อัลฆุมมะฮฺ ()

หนังสือเล่มนี้มีชื่อภาษาอาหรับว่า กัซฟู อัลฆุมมะฮฺ ฟิ อัลอัฮวาล อัลเมตาฟี อัลบรัซัค วา อัลกียามะฮฺ () เขียน แล้วเสร็จในปี ฮ.ศ. 1238 เป็นตำราที่กล่าวถึงเรื่องความยุ่งเหยิงโกลาหลในโลกแห่งบรัซัค ซึ่งคัดลอกมาจาก คำอธิบายในหนังสือ ซาเราะฮฺซุคฺรุ อันเป็นงานเขียนของชัยคุ ญูมาล อัคคิน อัลสะยูญีย์ และ มุคตะศอรุ ตัซกียะฮฺ กุรฎูบีย์ ที่เขียนโดยชัยคุอับลุวัสซาบ อัลชะอฺรอญีย์ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 74)

8. ฝะวาอิด อัลฟิกรุ ฟิ อัลอิหม่าม อัลมะฮฺดีฮฺ ()

(เป็นตำราที่แปลมาจาก ฝะวาอิด อัลฟิกรุ ฟิ อัลอิหม่าม อัลมะฮฺดีฮฺ ซึ่งเป็นผลงานของ ชัยคุ อัลอัลลามะฮฺ มัรอีฮฺ บินยูสุฟ ผู้ซึ่งอาจเป็นอาจารย์ท่านหนึ่งของท่าน ตำราเล่มนี้ยังคง เป็นงานเขียนลายมือ ได้ค้นพบเมื่อเดือน เมษายน ค.ศ. 1989 และยังไม่เคยได้รับการพิมพ์เลย (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 91-92)

9. วัรฎุ อัชชะวาอิรุ ()

ชื่อเต็มที่เป็นภาษาอาหรับคือ วัรฎุ อัชชะวาอิรุ ลิหัลล อัลฟาซ อัคค อัลญะวาอิรุ () ตำราเล่มนี้เป็นผลงานด้านอุศูลุดดีน ซึ่งเขียน เสร็จสิ้นในปี ฮ.ศ. 1245 ณ นครมักกะฮฺ พิมพ์ครั้งแรกที่สำนักพิมพ์ อัลมิรยะฮฺ ณ นครมักกะฮฺ ในปี ฮ.ศ. 1332 (Ahmad Fathy, 2002: 34 , พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 38)

10. คิฟัต ดูวอ ปูโละฮฺ ()

ผู้พิมพ์คิฟัต ดูวอ ปูโละฮฺ อ้างว่า ได้เขียนตำราเล่มนี้เสร็จสิ้นเมื่อ วันที่ 20 เดือนเซอวัล โดยมีได้ระบุปีแต่อย่างใด Wan Mohd Shaghir Abdullah อ้างว่า ท่านเองได้เก็บฉบับพิมพ์คิฟัตดูวอปูโละฮฺ ที่พิมพ์โดย สำนักพิมพ์ อัลมุหัมมะดีฮฺ อัลบันดร์ เมือง บอมเบย์ เมื่อปี ฮ.ศ. 1318 มีขนาด 21x 14 ซม. หน้า 32 หน้า อันเป็นฉบับที่ท่านอ้างว่า เป็นงานเขียนของชัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์จริง (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 60-61)

3.1.5.2 ผลงานด้านฟิกฮ์

สำหรับผลงานของชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ในด้านวิชาฟิกฮ์นั้นได้รับการยอมรับจากนักวิชาการทั่วไปเช่น Wan Mohd Shaghir bin Abdullah ได้กล่าวไว้ในหนังสือของท่านที่มีชื่อว่า “Perkembangan Ilmu Figh dan Tokoh Tokohnya di Asia Tenggara” โดย อ้างจากข้อเขียน ของยูสุฟ สะกี ยะฎูบ ซึ่งได้นำเสนอผลงานต่อที่ประชุมวิชาการ ว่าด้วยนักวิชาการอิสลามที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ในปี ค.ศ.1973 โดยได้อ้างถึงชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ ว่าเป็นนักวิชาการฟิกฮ์ที่มีผลงานจำนวนมากในศตวรรษที่ 19 ซึ่งกล่าวข้างต้นได้รับสนับสนุนจากมุหัมหมัดอูษมาน มุหัมมะดีย์ ว่า ชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ เป็นนักเขียนที่มีผลงานด้านฟิกฮ์ เป็นจำนวนมาก ตามสำนักอิหม่ามซาฟีอี และตำราของท่านได้รับการยอมรับไปใช้เป็นตำราเรียนตามสถาบันการศึกษาระบบปอเนาะแบบดั้งเดิมไม่ว่าที่ปัตตานี หรือที่อื่นๆ (มุหัมหมัดอูษมาน มุหัมมะดีย์, 1985 : 95-97)

1. นูษะฮะฮ์ อัฎฎุลลาบ ()

เป็นหนังสือขยายความจากตำรา สะบีล อัลมุศตะดีน ที่เขียนโดย ชัยคุมุหัมหมัดอะรซัด อัลบันญารีฮ์ หนังสือเล่มนี้เป็นตำราวิชาฟิกฮ์ ที่ว่าด้วยเรื่องอิบาอะฮ์ เริ่มจากบทนำ โดยที่ท่านเขียนปะปนกับ อัลหะดีษ ของท่านนบีที่เกี่ยวกับวิชาความรู้และชีวประวัติของอิหม่ามซาฟีอี กล่าวได้ว่า การเขียนชีวประวัติของท่านอิหม่ามซาฟีอี ณ ที่นี้เป็นการกล่าวอ้างครั้งแรกที่เป็นลายลักษณ์อักษรในโลกมลายู หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์หลายต่อหลายครั้งในกรุงมักกะฮ์ อียิปต์ และตุรกี โดยความพยายามอย่างสูงของชัยคุอะฮมัด บิน มุหัมหมัดซัยนุ บิน มุสฏะอะฟา อัลพะฎอนีย์ และหลังจากนั้นได้รับการดูแลจากญาติๆ ของท่านอาทิ เช่น ชัยคุอับลลอลฮ์ ดาอุด ชัยคุมุหัมหมัด ดาอุด ชัยคุนุร ดาอุด ทั้งหลายทั้งปวงจะลงท้ายด้วย อัลพะฎอนีย์ ในการตีพิมพ์ระยะหลังๆ จะปรากฏที่รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และสุราบายา ประเทศอินโดนีเซีย โดยหลายๆ สำนักพิมพ์ด้วยกัน ส่วนต้นฉบับที่เขียนด้วยลายมือนั้นได้รับการรักษาไว้ที่ศูนย์กลางอิสลาม กรุงกัวลาลัมเปอร์ประเทศมาเลเซีย อย่างไรก็ตามในการพิมพ์แต่ละครั้งจะไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 57-58, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia, 2003:17)

2. ฮิดายะฮ์ อัลมุตะอัลลิม ()

ชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับคือ ฮิดายะฮ์ อัลมุตะอัลลิม วา อุมมะฮ์ อัลมุอัลลิม () เขียนแล้วเสร็จเมื่อวันศุกร์ ที่ 12 ญะมาดีฮ์ อัลยานีย์ ปี ฮ.ศ. 1244 ฉบับที่เขียนด้วยลายมืออยู่ที่ศูนย์กลางอิสลามประเทศมาเลเซีย ภายใต้รหัส M.I. 589 ซึ่งคัดลอกโดยมุสฏะอะฟา หะยีมุหัมหมัดหะยัน บิน ต่วนอับลลเราะหฺมาน อัลจันดานีย์ เมื่อ

วันเสาร์ ที่ 3 ญะมาดีฮ์ อัลฮานีย์ โดยมีได้ระบุปีอย่างชัดเจน เป็นการคัดลอกสำเนาเล่มเดิมของงานเขียนซึ่งเขียนขึ้นในเวลาคุหา ของวันจันทร์ เดือนชะบานปี ฮ.ศ. 1248 เป็นฉบับที่ขาดความสมบูรณ์ เพราะได้เริ่มจากเรื่องที่ว่าด้วยการละหมาดในระหว่างเดินทาง ส่วนฉบับรหัส M.I. 382 ก็ไม่สมบูรณ์เช่นเดียวกัน เพราะได้ผนวกเรื่องที่ว่าด้วยหะดีษ 40 บท เข้าด้วยกันเท่านั้น ส่วนรหัส M.I. 149 ก็ขาดความสมบูรณ์เช่นกันเพราะเพียงแต่นำเรื่องราวที่เกี่ยวกับตะเซาฎุฟมากล่าวเท่านั้น ฮิดายะฮ์ อัลมุตะอัลลิม ถือได้ว่าเป็นตำราฟิกฮ์ที่สมบูรณ์ครบทุกบทเล่มแรกในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการตีพิมพ์เป็นครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์ อัลมีริยะฮ์ นครมักกะฮ์ ในปี ฮ.ศ. 1312 ซึ่งก่อนจะพิมพ์ก็ได้มีการตรวจทานโดยซัยคุอะหมัด บิน มุหัมหมัดซัยน บิน มุสฏาะฟาและผู้ช่วยที่เป็นลูกศิษย์คนอื่นๆ ตลอดจนหลานคนหนึ่งของซัยคุดาวูดนั่นคือ ซัยคุดาวูด บิน อิสมาอิล อัลพะฎอนีย์(Wan Mohd Shaghir bin Abdullah,1990: 79)

3. พัทหุ อัลมันนาน ()

เป็นผลงานเขียนคัดลอกโดยโตะครูกะลาบอด้วยลายมือที่ชัดเจนมาก ซึ่งท่านเริ่มคัดลอกเมื่อปี ฮ.ศ. 1300 ซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ได้เขียนตำราเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1249 และในปี ฮ.ศ.1330 บรรดาญาติของซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ อันประกอบด้วย ซัยคุอับดุลลอฮ์ ดาวูด ซัยคุมุหัมหมัดนุร ดาวูด และซัยคุมุหัมหมัดดาวูด อัลพะฎอนีย์ ได้ทำการจัดพิมพ์ตำราเล่มนี้โดยใช้สำนักพิมพ์ อัลมีริยะฮ์ ในนครมักกะฮ์ เป็นที่จัดพิมพ์ เนื้อหาจะเริ่มจากเรื่องอะกีดะฮ์ ตะเซาฎุฟ และฟิกฮ์ แต่เนื้อหาหลักๆแล้วจะเป็นฟิกฮ์ หนังสือเล่มนี้เป็นงานแปลและขยายความเพิ่มเติมจากมะตันชุดที่เขียนโดยอิบนุ รุสตัน อัล คัมซีกีฮ์ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 84-85)

4. อัลญะวาอิรุ อัลสะเนียฮ์ ()

เขียนขึ้นที่เมืองฏออิฟเมื่อเวลาเช้าของวันจันทร์ที่ 16 ญะมาดีฮ์ อัลเอาวัล ปี ฮ.ศ.1252 เป็นตำราที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ในด้านวิชาฟิกฮ์ เล่มหนึ่ง ซึ่งเนื้อหาครอบคลุมทุกบท (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 85)

5. ฟุรอุ อัลมะสอาอิล ()

เป็นตำราที่เขียนขึ้นในรูปแบบเฉพาะ (วิธี ถาม - ตอบ) และเป็นตำราภาษายาวีเล่มแรกที่มีรูปแบบทำนองนี้ เริ่มเขียนในปี ฮ.ศ. 1254 และเขียนแล้วเสร็จในปี ฮ.ศ.1257 ซึ่งรูปแบบนี้ท่านซัยคุซัยน อัลอาบีดิน ได้เขียนแบบขึ้นในเวลาต่อมาโดยตั้งชื่อว่า ตำรากัซฟู อัล ลิซาม ซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ได้เรียบเรียงตำราเล่มนี้ด้วยอาศัยการอ้างอิงจากตำราสำคัญๆและเป็นที่รู้จักกันในสำนักชาฟีอีฮ์ ตำราเล่มนี้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายแม้กระทั่งปัจจุบัน ในส่วนที่เป็นงานเขียนด้วยลายมือสามารถดูได้จากศูนย์กลางอิสลามประเทศมาเลเซีย

ภายใต้รหัส M.I. 30, 72 , 174, 212, 122, 258, 476 และ 47 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 86, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:18-19,41)

6.นะสุญญ์ อรรอหมิบิน 1-2 (2-1)

ชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับคือ นะสุญญ์ อรรอหมิบิน วา สุนุล มุตตะกิน () ดำราเล่มแรกเคยได้รับการตีพิมพ์มาแล้ว ส่วนเล่มที่ สองยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ออกมาเลย ทั้งนี้เพราะเพิ่งจะทราบว่าหนังสือเล่มนี้ได้ปรากฏต้นฉบับที่เขียนด้วยลายมือซึ่งเก็บไว้ที่ศูนย์กลางอิสลามประเทศมาเลเซีย ภายใต้รหัส M.I. 314 ในขณะที่เล่มแรกนั้นได้รับการค้นพบเมื่อปี ส.ศ.1226 ชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ ได้เขียนเล่มที่สอง แล้วเสร็จเมื่อวันศุกร์ เดือนญะมาดี อัลเอาวัล ปี ส.ศ.1234 ณ นครมักกะฮ์ เนื้อเรื่องที่เป็นบทนำจะกล่าวถึงหุกมการซื้อขายและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการกล่าวถึงหุกมการทำร้ายร่างกาย การทำสงคราม รวมทั้งการเป็นผู้พิพากษา การฟ้องร้อง การเป็นพยาน ตลอดจนหุกมการปลดปล่อยทาส ดำราเล่มนี้ถือได้ว่าเป็นดำราเล่มใหญ่เล่มหนึ่งมีความหนาถึง 422 หน้า (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 73, มุนาดีย์ หะยีดาโออะ, 2549 : 48)

7. ฟัตวาว่าด้วยการซื้อขายกับกาฟิร (جوابلي دغن اورغ كافر)

เนื้อหาในดำราเล่มนี้ยังไม่เคยได้รับการกล่าวถึงในหนังสือเล่มอื่นๆของท่านและยังไม่ได้รับการตีพิมพ์เช่นเดียวกัน (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 92)

8. หุกมหยัฎ และอิสติหาญะฮ์ ()

ค้นพบเมื่อเดือน เมษายน ค.ศ. 1989 ซึ่งมีอยู่ไม่กี่หน้าเนื้อหาว่าด้วยเลือดประจำเดือนและเลือดผิปรกดิของสตรีที่ไม่มีตำราเล่มใดกล่าวไว้อย่างละเอียดมากกว่าเล่มนี้ อย่างไรก็ตามตำราเล่มนี้ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อน (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 93)

9. สุลัม อัลมุบตะดีย ()

เป็นดำราที่ได้รับการพิมพ์หลายครั้งไม่ว่าที่นครมักกะฮ์ อียิปต์ และตุรกี หรือแม้แต่ที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื้อหาจะเริ่มด้วยเรื่องอะกิละฮ์ ต่อจากนั้นจะเป็นเรื่องพื้นฐานด้านวิชาฟิกฮ์ ที่ครอบคลุมเนื้อหาทุกบท แต่จะสรุปในเนื้อหาสาระที่สำคัญๆเท่านั้น ในส่วนสุดท้ายจะว่าด้วยวิชาตะเซาฎุฟ ดำราฉบับนี้เขียนแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 19 ชูอัลหิจญะฮ์ ปี ส.ศ. 1252 ณ นครมักกะฮ์ แต่รายงานบางกระแสอ้างว่าเป็นวันที่ 13 เดือนเราะฎ็อบ ปี ส.ศ. 1252 ดำราเล่มนี้ได้รับการอธิบายขยายความต่อโดยชัยคุมุหัมหมัดนุร บินมุหัมหมัด บิน อิสมาอิล อัลพะฎอนีย์ (หรือ ชัยคุมุหัมหมัดนุร บิน ชัยคุนิหมัดก็อจิก อัลพะฎอนีย์) โดยท่านได้ให้ความเห็นว่าเป็นตำราภาษามลายูที่ได้รับการอธิบายขยายความ

เล่มแรกโดยได้ตั้งชื่อใหม่ว่า กิฟอะฮ์ อัดมุฮตะดีย สำหรับสำเนาที่หลากหลายของสุลลัม อัดมุฮตะดีย ได้รับการรักษาไว้ที่ศูนย์กลางอิสลามประเทศมาเลเซีย ภายใต้รหัส M.I. 62 , 114 , 176 , 183, 122, 187, 373 , 402, 475, 629, 675 และ 688 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 85-86, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:25)

10. ตูหฺฟะฮ์ อรรอหมีน 1-2 (2-1)

ชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับคือ ตูหฺฟะฮ์ อรรอหมีน ฟิ สุลลัม อัดมุฮตะกิน () ตำราเล่มนี้ประกอบด้วยสองเล่มแต่ได้ค้นพบเล่มที่ 2 เล่มเดียวเท่านั้น ส่วนเล่มที่ 1 นั้นยังไม่พบต้นฉบับแต่อย่างใด ต้นฉบับรหัส M. I. 318 ได้รับการรักษาไว้ที่ศูนย์กลางอิสลามประเทศมาเลเซีย ซึ่งบอกเพียงชื่อและเล่มที่ 2 เท่านั้น ส่วนรหัส M.I. 623 นั้นบ่งบอกว่าซัยคดาอุด อัลฟะฎอนียฺ เขียนตำราแล้วเสร็จเมื่อคืนวันพฤหัสบดี ปี ฮ.ศ. 1233 และมีการคัดลอกใหม่โดยมุหัมหมัดญามา ซึ่งอาศัยอยู่ที่ก่าบงเลาตุ รัฎกัณตัน โดยมิได้ระบุวันที่ เนื้อหาจะเป็นเรื่องอาชญากรรมและสิ่งที่เกี่ยวข้อง (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 72, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:39)

11. อัลบะฮฺญะฮ์ อัลมัรฎียะฮ์ ()

เขียนเสร็จสิ้นเมื่อวันที่ 14 เชาวัลปีฮ.ศ.1259 เป็นตำราที่ได้รับการพิมพ์ควบตำราของท่านอีกเล่มหนึ่งมีชื่อว่า มุญะฮ์ฮ์อัลมุฮตะดีย มีการพิมพ์หลายครั้งโดยสำนักพิมพ์มักตะบะฮ์ วา มัฎบะฮะฮ์ มุหัมหมัด อัลนะฮ์ดียฺวา เอลาดิฮ์ และยังคงแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน เนื้อหาจะว่าด้วยวิปฏิบัติศาสนกิจตามผู้นำละหมาด(อิมาม)ในสิ่งที่เรียกว่า การละหมาดญะมาอะฮ์(ละหมาดร่วมกันโดยมีผู้นำละหมาดหนึ่งคน และตามด้วยผู้ตามคนเดียวหรือหลายคน) ครอบคลุมทั้งผู้ที่เป็นมุวาฟิก(ผู้ที่ทันร่วมอ่านฟาติหะฮ์ในเราะกะอัตแรกพร้อมกับอิมาม) และผู้เป็นมัศบูค(ผู้ที่ไม่ทันร่วมอ่านฟาติหะฮ์ในเราะกะอัตแรกพร้อมกับอิมาม) ส่วนต้นฉบับที่เขียนด้วยมือได้รับการเก็บไว้ที่ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทยภายใต้รหัส M.I. 19 , 136 , 151 , 152 และ244 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 86)

12. กิสมุ อัลชะกาต บัยนะ อัลอัศนาฟ ()

เนื้อหาเป็นงานพิทวาของซัยค ดาอุด อัลฟะฎอนียฺ เกี่ยวกับการแบ่งชะกาตให้แก่บุคคล 8 จำพวกตามที่อัลกุรอานได้ระบุไว้ซึ่งการแบ่งนี้ทำให้ง่ายแก่การเข้าใจและให้รายละเอียดได้ดี ผลงานชิ้นนี้ยังเป็นผลงานที่เขียนด้วยลายมือ โดยยังไม่ได้รับการตีพิมพ์แต่อย่างใด ตำราเล่มนี้ได้รับการค้นพบเมื่อเดือน เมษายน ค.ศ.1989 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 92, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:24)

13. ตะอูติก อัลดะฎีฟ ()

ชื่อเต็มที่เป็นภาษาอาหรับคือ ตะอูติก อัลดะฎีฟ มิมมา ขะตะอัลลัก บิญะวาซ ตะอัษษูร อัลดุมอะฮฺ คําร่าเล่มนี้เขียนขึ้นในปี ฮ.ศ. 1232 เป็นผลงานเขียนด้วยลายมือนี้นือหาเกี่ยวกับเงื่อนไขต่างๆเกี่ยวกับการสร้างมัสยิดเพื่อเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจในวันศุกร์ของแต่ละหมู่บ้าน ต้นฉบับได้รับการเก็บไว้ที่ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ภายใต้อรหัส M.I. 15 , 151 , 156 และ 374 คําร่าเล่มนี้ได้รับการค้นพบเมื่อต้นปี ค.ศ.1989 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 93)

14. อัศศอยคุ วา อัษษะบาอิหฺ ()

ชัยคุดาวุด อัลดะฎอนียฺ เพียงแต่กล่าวถึงวันที่ที่ท่านเขียนว่า เป็นวันพุธ ที่ 10 เดือนเศาะฟัร โดยไม่ระบุปีที่เขียนอย่างชัดเจน ส่วนสถานที่เขียนก็คือ นครมักกะฮฺ นือหาของคําร่าจะกล่าวถึง หุกมการฆ่าสัตว์ การล่าสัตว์ป่า การกูรบาน และการอะกิเกาะฮฺ นอกจากนั้นยังกล่าวถึงหุกม เกี่ยวกับสัตว์ที่ได้รับการอนุมัติให้รับประทานได้ และที่รับประทานไม่ได้ และเรื่องอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ คําร่าเล่มนี้ถูกตีพิมพ์ ที่นครมักกะฮฺ หลายครั้ง รวมทั้งที่อียิปต์ และตุรกีอีกด้วย ส่วนต้นฉบับที่เขียนด้วยลายมือนั้น ได้รับการรักษาไว้ที่ศูนย์กลางอิสลาม ประเทศไทย อย่างไรก็ตามในการพิมพ์ แต่ละครั้งจะไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ เช่นกัน (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 58)

15. กัยฟิยะฮฺ เตะละฮฺ อัตตะรอวีหฺ ()

เป็นต้นฉบับที่อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ ภายใต้อรหัสจะกล่าวถึงการละหมาดตะรอวีหฺและซิกิรฺ จากนั้นได้กล่าวถึงฎะฮฺรีเกาะฮฺ ชะฎูรียะฮฺและสามานียะฮฺ การเยี่ยมสุสาน ซึ่งได้รับการค้นพบเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ.1989 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 68, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:33)

16. อีฎอหฺ อัลบาบ ()

ชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับ คือ () อีฎอหฺ อัลบาบ ลิมูริค อันนิกาหฺ บิ อัศเศาะวาบ ได้รับการตีพิมพ์ หลายครั้งที่นครมักกะฮฺ อียิปต์ และตุรกี นือหาจะเป็นเรื่องการแต่งงานหรือชีวิตในครัวเรือนนั่นคือ หุกมที่เกี่ยวกับการแต่งงานและเรื่องที่เกี่ยวข้อง เขียนแล้วเสร็จในวันที่ 9 เราะบิออัลเอาวัล ฮ.ศ.1224 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 69, Ahmad Fathy, 2002: 33)

17. มอยะฮฺ อัลดักกรีบ ()

ชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับคือ () มอยะฮฺ อัลดักกรีบ ฟิ อัลอิรฺษฺ วา อัตตะศิบ นือหาจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแบ่งมรดกตาม

คำสั่งของอัลลอฮ์ เขียนเสร็จในเวลากลางคืนของวันพฤหัสบดี ที่ 5 เดือนเศาะฟัร ปี ฮ.ศ.1226 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 70, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:19)

18. หมอยะฮ์ อัลมะรอม ()

ชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับคือ หมอยะฮ์ อัลมะรอม ฟิ กัยฟิยะฮ์ อะดาอ์ อัลหัจญ์ อัลอิสลาม และมะนาสิก อัลหัจญ์ ว่า อัลอุมเราะฮ์ เป็นตำราเล่มเดียวกันแต่มีชื่อต่างกัน ชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์เขียนตำราเล่มนี้แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 5 เดือนเราะมะฎอน ปี ฮ.ศ. 1229 ณ นครมักกะฮ์ และมีการตีพิมพ์หลายครั้งที่นครมักกะฮ์ อียิปต์ และตุรกี ตำราเล่มนี้เป็นตำราหลักสำหรับผู้ที่ต้องการเดินทางไปประกอบพิธีหัจญ์ และอุมเราะฮ์ ในสมัยก่อน สำหรับต้นฉบับที่เขียนด้วยลายมือไม่ปรากฏที่ศูนย์กลางอิสลาม ประเทศมาเลเซีย (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 71)

19. นุบชะฮ์ ฟิบายาน ชุรฎุ อัลญุมอะฮ์ ()

ตำราเล่มนี้ได้รับการค้นพบในเดือน เมษายน ค.ศ.1989 เนื้อหาสาระว่าด้วยเงื่อนไขที่ใช้ได้ของการละหมาดวันศุกร์ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 93)

20. บุลฎุฮ์ อัลมะรอม ()

เคยได้รับการตีพิมพ์พร้อมกับตำรา กัซฟุ อัลกิรอม ซึ่งเป็นงานเขียนของชัยคุมุหัมหมัดซัยน บินฟะกีฮ์ ญะมาล อัล ดิน แห่งอาเจฮ์ฮ์ ผู้ซึ่งเป็นครูของชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ และตำราเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์พร้อมกับ ริสาละฮ์ มุกอเราะนะฮ์ ซึ่งเป็นงานเขียนของชัยคุอิสมายิล บิน अबดุลลอฮ์ อัลมินังกาเบาวิย ผู้ซึ่งเป็นศิษย์ ของชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ ในส่วนท้ายๆของตำราจะพบการถก ปัญหาของชัยคุ วันอาลี บิน अबดุลเราะหฺมาน กุตัน อัลกะลันดานีย์ ผลงานชิ้นนี้เขียนเสร็จเมื่อเดือน เราะฎับ ฮ.ศ. 1227 เนื้อหาจะกล่าวถึงการแสดงเจตนาที่ถูกต้องของการละหมาดตามแนวทางของมัซฮับฮาฟีอี๋ ต้นฉบับได้รับการเก็บไว้ที่ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศมาเลเซีย ภายใต้รหัส M.I. 303 โดยระบุเดือนปีที่เขียนว่าเป็นเดือนญะมาดี อัลเอาวัล ปี ฮ.ศ. 1286 นอกจากนั้นยังมีรหัส M.I.327 และ 615 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah,1990:71,Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:17-18)

21. มุนยะฮ์ อัลมุทอลลีฮ์ ()

ซึ่งเป็นตำราฟิกฮ์ที่ผู้วิจัยจะนำมาทำการวิจัยในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจะกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ในหัวข้อที่ 3.2 ต่อไป

3.1.5.3 ผลงานด้านวิชาตะเซาฟูฟ

1. ญัมอุ อัลพะวาอิด ()

เป็นตำราที่เกี่ยวกับตะเซาฟูฟ อาจถูกตีพิมพ์หลายครั้งในประเทศ อียิปต์ และมักกะฮฺ เขียนเสร็จในปี ฮ.ศ. 1239 ชัยคุดาวูด อัลพะฆอนีนีย์ ได้กล่าวถึงความประเสริฐของการปฏิบัติ และการมีจริยธรรม โดยไม่ได้แตะต้องเรื่องราวของจริยศาสตร์อิสลาม แนวลี้ก (Tasawwuf Bathini) หรือจริยศาสตร์อิสลามที่ว่าด้วย Theology⁵ (เทววิทยา) Ontology⁶ (ภาววิทยา) และ Cosmology⁷ (จักรวาลวิทยา) เหมือนกับตำรา อะฮฺลุ อัลชาฟีย์ เนื้อหาของตำราเล่มนี้ได้กล่าวถึงวิชาฟิกฮฺด้วยดังที่เขียนโดยนักวิชาการทั้งหลาย แต่อย่างไรก็ตามในหลายๆส่วนของการรวบรวมตำรา ญัมอุอัลพะวาอิด ได้บรรจุคำสอนด้านตะเซาฟูฟอย่างกว้างขวางรวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับอิสรออฺและมิอรอญญ์ของท่านนบี ตำราเล่มนี้ได้เขียนแล้วเสร็จเมื่อปี ฮ.ศ. 1239 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 74-76)

2. ริสาละฮฺ ฎะฮฺรีเกะฮฺ อັชชะฆูรียะฮฺ วา อัลฮะมาเนียฮฺ ()

เนื้อหาเป็นเรื่องของฎะฮฺรีเกะฮฺ ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งสายรายงานของฎะฮฺรีเกะฮฺ ทั้งสองจากตำราเล่มนี้ทำให้ทราบว่าท่านชัยคุดาวูดอัลพะฆอนีนีย์ ได้เรียนรู้วิชานี้อย่างเป็นทางการจากชัยคุมุหัมหมัด บิน อัลคุดกะรีม อัลฮะมาเนีย อัลมะดานียฺ ตำราเล่มนี้ได้ค้นพบเมื่อ เดือน เมษายน ค.ศ. 1989 (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 92)

3. บิดายะฮฺ อัลฮิดายะฮฺ ()

วันมุหัมหมัดเศาะฆิร บิน อับดุลลอฮฺ ได้อ้างว่า ท่านเองมีตำราที่เป็นงานเขียนของชัยคุดาวูด อัลพะฆอนีนีย์ ซึ่งได้คัดลอกมาจากผลงานของอิหม่ามอัลเฆาะซาลีย์ ที่เป็นต้นฉบับโดยยกย่อง อัลเฆาะซาลีย์ อันเลื่องลือ ส่วนที่ริมหนังสือดังกล่าวนี้ได้ปรากฏวันที่อิหม่ามอัลเฆาะซาลีย์ได้เสียชีวิต และในหน้าสุดท้ายของบทคัดลอก บิดายะฮฺ อัลฮิดายะฮฺ ชัยคุดาวูด อัลพะฆอนีนีย์ ได้กล่าวไว้ว่า การคัดลอกนี้เสร็จสิ้นเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 14 ชะบานปี ฮ.ศ. 1253 ในเวลาฮฺญร ส่วนงานแปลบิดายะฮฺ อัลฮิดายะฮฺของอิหม่ามอัลเฆาะซาลีย์ที่ได้รับการ

⁵ เป็นการศึกษาอย่างเป็นระบบเรื่องพระเจ้า ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนา (วิทยากร เชียงกูล, 2546 :181)

⁶ เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นตัวของมนุษย์ (วิทยากร เชียงกูล, 2546 :133)

⁷ เป็นสาขาหนึ่งของวิชาวิทยาศาสตร์ ศึกษาเรื่องกำเนิดสภาพ ลักษณะ โครงสร้าง วิวัฒนาการ และแง่มุมต่างๆของจักรวาล (วิทยากร เชียงกูล, 2546 :48)

เก็บไว้ที่ศูนย์กลางอิสลาม กรุงกัวลาลัมเปอร์นั้นเป็นคนละฉบับกับบิดาอะฮฺ อัลฮิดายะฮฺ ของ ชัยคุดาวูด อัลฟะฎอนีย์ หากแต่เป็นของชัยค้อับดุล อัลเศาะมัด อัลฟะลิหมานีย์ ซึ่งได้ตั้งชื่อใหม่ ว่า ฮิดายะฮฺ อัลสาลิกีนแทน (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 61)

4. วะศอยา อัลอับรอรฺ วา มะวอาอิช อัลอัคยารฺ)

(ตำราเล่มนี้ท่านหะยี วันมูหัมหมัดเศาะฆิรอ้างว่า ท่านได้รับงานเขียนที่เป็นต้นฉบับ เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1989 เป็นตำราที่แปลมาจากงานเขียนของชัยค้อมุหัมหมัด บิน อุมร์ อัลฆอมารีย์ อัลวาสิฏี๋ อันเป็นตำราสำคัญของวิชา ตะเซาฎ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 61, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:26)

5. อัลมันฮาล อัศศอฟี ()

มีชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับว่า ()

อัลมันฮาล อัศศอฟี ฟิเบยาน รอมซุ อะฮฺลิล อัลศุฟี หนังสือเล่มนี้ ได้รับการค้นพบใน ลักษณะของงานคัดลอกฉบับหนึ่งคัดลอกโดยชัยค้อมุหัมหมัดซัยนุ บิน มุสฏะฟา อัลฟะฎอนีย์ ผู้เป็นศิษย์คนหนึ่งของชัยคุดาวูด อัลฟะฎอนีย์ ในปี ฮ.ศ.1373 ส่วนอีกฉบับหนึ่งคัดลอกโดย วันอุมร์ บิน วันอะหหมัด อัลญุมบูวีย์ โดยที่ไม่ได้ระบุปีที่เขียน หนังสือเล่มนี้ได้รับการพิมพ์ ครั้งล่าสุดที่โกตาบารู รัฐกลันตัน (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 62, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:22)

6. บิชาเราะฮฺ อัลอิกวาน ()

ตำราเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์ควบคู่กับตำรา ญุมอฺ อัลฟะวาอิด วันมูหัมหมัดเศาะฆิร บิน อับดุลลอฮฺ อ้างว่าท่านได้ค้นพบงานเขียนฉบับดั้งเดิมที่เขียนโดยชัยคุดาวูด อัลฟะฎอนีย์ ซึ่งมีเนื้อหาแตกต่างจากฉบับที่พิมพ์ก่อนหน้านี้ สิ่งที่ได้อีกเล่มเพิ่มเติมคือสาเหตุที่นำไปสู่การเสียชีวิตในอิมาน มีการชี้แจงว่า งานเขียนนี้ได้แปลมาจากหนังสือของอาจารย์ของท่านคือ อัล อัลลามะฮฺ อัลอาริฟ บิลลาฮฺ เมลานา ลัยยิด อับดุลลอฮฺ มีรฆอนีย์ แปลเสร็จสมบูรณ์เมื่อวันพุธที่ 8 เราะบิอฺ อัลถานีย์ ปี ฮ.ศ. 1226 ที่นครมักกะฮฺ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 62)

7. มุฆากะเราะฮฺ อัลอิกวาน ()

ตำราเล่มนี้ต่างจากตำราบิชาเราะฮฺ อัลอิกวาน เขียนเสร็จ เมื่อคืนวันที่ 25 เราะมาฎอน โดยไม่ระบุปีแต่อย่างใด คาดว่าอาจเขียนภายหลังจากการเขียน “ฟิดหุ อัลมันนาน” เสร็จสิ้นลงซึ่งตรงกับวันอาทิตย์ที่ 16 เดือนเราะมาฎอน ฮ.ศ. 1249 ที่นครมักกะฮฺ เหตุผลก็คือมีการพิมพ์หนังสือทั้งสองควบคู่ในเล่มเดียวกันโดยสำนักพิมพ์ อัลมีริยะฮฺ ในปี ฮ.ศ.1330 เนื้อหาอัลมุฆากะเราะฮฺอัลอิกวานก็คือ การตักเตือนของชัยคุดาวูด

อัลพะฎอนีย์ในเรื่องการตัดกาวหรือการเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์ สุบหานะฮ์ วาตะอาลา (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 65)

8. อัลกุรฺบ์ อีลา อัลลอฮ์ () (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 28)

9. มินฮาญ์ อัลอาบิดีน ()

ในปี ฮ.ศ.1240 ชัยคดาอุด อัลพะฎอนีย์ ได้แปลตำราที่ว่าด้วยวิชา ตะเซาฟุฟ ที่สำคัญจำนวน 2 เล่ม อย่างเสร็จสมบูรณ์ นั่นคือ มินฮาญ์ อัลอาบิดีน ที่เขียนโดย หุจญะฮ์ อัลอิสลาม อิหม่ามอัลเมาะซาลีย์ และ กันซุ อัลมินัน ที่เขียนโดยชัยคอะบุม มัดยัน ซึ่ง หนังสือทั้งสองเล่มดังกล่าวได้รับการแปลเป็นภาษามลายูเป็นครั้งแรก (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah,1990:77, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:24)

3.1.5.4 หนังสืออื่นๆ

1. มุสวัตตะฮ์ ()

ชื่อตำราเล่มนี้ได้ตั้งขึ้น โดยคำนึงถึงข้อเขียนของชัยคดาอุด อัลพะฎอนีย์ ซึ่งกล่าวว่า ตำรามุสวัตตะฮ์เล่มนี้เขียนเสร็จสิ้นเมื่อวันที่ 9 เดือนเราะบิอ อัลเอาวัล ปี ฮ.ศ. 1234 เป็นตำราที่เพิ่งได้รับการค้นพบและเก็บไว้ที่ศูนย์กลางอิสลามประเทศ มาเลเซียภายใต้รหัส M.I. 329 ซึ่งไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เลย เนื้อหาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ เมาลิดนบีﷺ มีการกล่าวเสาะละวัด และสละลามแต่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ นับว่าเป็นตำรา ฉบับแรกที่ว่าด้วยเมาลิดในภาษามลายู มีการใช้ภาษาคลาสสิกที่เพราะพริ้งและสูงส่งทางภาษา และวรรณกรรม (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 74, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:35)

2. กิศเศาะฮ์ นบียุสุฟ ()

กิศเศาะฮ์นบียุสุฟ เคยพิมพ์ออกมาโดยญาติสนิท คือ ชัยคอับดุลลอฮ์ สุ ดาอุด ชัยคมุหัมหมัดนุร ดาอุด และมุหัมมัด ดาอุด พิมพ์ครั้งแรก โดยสำนักพิมพ์ อัลมีรียะฮ์ นครมักกะฮ์ เมื่อปี ฮ.ศ. 1330 ต้นฉบับได้รับการรักษาไว้ที่ศูนย์กลางอิสลามประเทศ มาเลเซีย แต่ยังไม่เคยได้เรียบเรียงไว้ในชื่อหนังสือของศูนย์ดังกล่าว (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 62, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:24)

3. ฮิกายะฮ์ ลากีๆ สอและหุ (2)

ชื่อหนังสือได้รับการลำดับไว้ ณ สำนักพิมพ์ อัลพะฎอนีย์ยะฮ์ ซึ่งเป็นสถานที่จำหน่ายหนังสือในต้นศตวรรษที่ 19 ตั้งอยู่ ณ กุซาชียะฮ์ นครมักกะฮ์ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990: 62)

4. ญิฮายะฮุ อัดตะกอฎฎุบ ()

ตำราเล่มนี้ได้รับการนำเสนอแสดงในนิทรรศการหนังสือที่จัดขึ้นในงาน
การพัฒนาอิสลาม ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ปี ค.ศ.1970 (Wan Mohd Shaghir bin
Abdullah,1990 : 68, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:32)

5.ริสาละฮุ ว่าด้วยความสำเร็จของหัมตะละฮุ ()

เขียนขึ้นหลังจากการเขียนริสาละฮุว่าด้วยความประสบความสำเร็จของบัสมะละฮุ
เนื้อหาจะกล่าวถึงความประสบความสำเร็จของการอ่านอัลหัมตะละฮุ(Wan Mohd Shaghir bin Abdullah,
1990 : 68, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-Aalamiah Malaysia,2003:24)

6. กิฟายะฮุ อัลมุหตาจญ์ ()

ชื่อเต็มเป็นภาษาอาหรับคือ() กิฟายะฮุ

อัลมุหตาจญ์ ฟิ อัลอิสออ วา อัลมิรอจญ์ เป็นผลงานที่เขียนด้วยลายมือของซัยคุดาอุด
อัลพะฎอนีย์เอง โดยระบุวันสิ้นสุดของการเขียนว่าตรงกับปี ฮ.ศ.1204 สำนักพิมพ์บางแห่งได้
เคยตีพิมพ์จำหน่ายออกสู่ตลาด ทั้งยังมีต้นฉบับอื่นๆ ที่มีผู้คัดลอกระบุว่าเป็นปี ฮ.ศ. 1224 แต่
หลังจากฉบับจริงได้รับการค้นพบแล้วจึงถือว่าปี ฮ.ศ. 1204 ถูกต้อง เนื้อหาของหนังสือได้
กล่าวถึงเรื่อง อัลอิสรอ วา อัลมิรอจญ์ ของท่านนบี ﷺ เป็นหนังสือภาษามลายูเล่มแรกที่
กล่าวถึงเรื่องนี้ นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีการอ่านกิฟายะฮุ อัลมุหตาจญ์ ตาม
มัตยิตต่างๆอย่างกว้างขวาง ทั้งทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยโต๊ะครูและผู้รู้อื่นๆ หนังสือเล่ม
นี้สามารถดูได้จากศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย ภายใต้รหัส M.I. 324 , 442 , 582 ,
583 ,612, 613 , 614 และ 696 ตำราเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์หลายต่อหลายครั้งที่นครมักกะฮุ
(Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 69, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-
Aalamiah Malaysia,2003:21-22)

7. กันซุ อัลมินัน ()

เป็นงานแปลที่แปลจากหนังสือที่เขียนโดย ซัยคุอะฮุ มัดยัน ซึ่งไม่
อาจจะหาซื้อได้จากร้านหนังสือทั่วไปเคยได้รับการตีพิมพ์ครั้งเดียวเท่านั้น มุหัมหมัดอูสมาน
อัลมุหัมมะดีย์ ได้จัดตำราดังกล่าวเป็นที่ว่าด้วย จรรยาบรรณทางจิตวิทยา (Etika Rohaniah)
ซึ่งในเรื่องเดียวกันนี้เคยได้รับการอธิบายจากซัยคุอับดุลมาลิก รัฐรงกานู ในชะเราะฮุ หิกัม
(Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1990 : 77-78, Markaz al-Buhus al-Jamiah al-Islamiah al-
Aalamiah Malaysia,2003:20)

3.2.6 สภาพทางการเมือง

การกำเนิดของฟิสิกส์ในยุคแรกของปัตตานีนั้นเกิดขึ้นพร้อมกับการแผ่ขยายของอิสลามที่เป็นไปแบบทีละขั้น เริ่มต้นจากประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่บรรดานักเผยแผ่ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกเนื่องจากเป็นกลุ่มชนที่ง่ายต่อการเข้าถึงและมีเวลามากพอในการที่จะอธิบายชี้แจงบทบัญญัติของอิสลาม และหลังจากที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีส่งผลทำให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองบางส่วนเข้ารับอิสลามตามไปด้วย และศูนย์กลางการเรียนรู้กฎหมายอิสลามก็อยู่ที่บ้านปาไซโดยมีชัยคสะอิดเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ จนในที่สุดอัลลอฮ์ได้ทรงประทานทางนำให้แก่เจ้าเมืองปัตตานีเพื่อเข้ารับอิสลามทำให้ปัตตานีกลายมาเป็นรัฐอิสลาม (Muslim City State) และศาสนาอิสลามก็เป็นศาสนาประจำรัฐปัตตานีนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา และสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนในการปฏิบัติตามกฎหมายอิสลามของบรรดาเจ้าเมืองปัตตานีในยุคนั้นก็ถือว่าการละเว้นไม่รับประทานเนื้อสุกรเนื่องจากกฎหมายอิสลามถือว่าเนื้อสุกรเป็นสิ่งที่ต้องห้าม

ต่อมาก็ได้มีผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของชัยคสะอิดนั้นคือ ชัยคเสาะฟิยุดดีน อัลอับบาสีย์ซึ่งอยู่ในยุคเจ้าเมืองปัตตานีชื่อ สุลต่านมูหัมมัดชาฮู (หลานชายของสุลต่านอิสมาอิลชาฮู)ระหว่างปี ค.ศ. 1500 ถึง ค.ศ. 1532 ซึ่งชัยคเสาะฟิยุดดีนก็ได้ดำรงตำแหน่งแทนที่ชัยคสะอิดคือ ดาโต๊ะศรีราชาพะกิส ทำหน้าที่สอนหนังสือในราชวัง และเป็นทีปรึกษาตามกฎหมายอิสลามให้แก่เจ้าเมืองอีกด้วย (อัสมัน แดอาลี, 2547:25-26)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1532 ได้เกิดเหตุการณ์สู้รบกัน โดยการรุกรานของกองกำลังทหารสยามจากนครศรีธรรมราช ทำให้เจ้าเมืองปัตตานีในขณะนั้นคือสุลต่านมูหัมมัดชาฮู (หลานชายของสุลต่านอิสมาอิลชาฮู) จำเป็นต้องถอยกำลังไปตั้งหลักชั่วคราวโดยรับสั่งให้วันหุสัยน์ สะนาวิย์ (เป็นอูลามาท่านหนึ่งในสมัยนั้น) เลือกลงหาทำเลที่เหมาะสมสำหรับการตั้งถิ่นฐานใหม่ท่านจึงตัดสินใจเลือกหมู่บ้านตะโละมานะเนาะ วันหุสัยน์สะนาวิย์ได้ก่อตั้งสถาบันการศึกษาอิสลามแบบดั้งเดิมหรือปอเนาะ และสร้างมัสยิดตะโละมานะเนาะหรือมัสยิดวาดี อัลหุสัยน์ขึ้นมาพร้อมกันอีกด้วย ซึ่งความจริงก่อนที่จะมีการย้ายถิ่นฐานนั้นปอเนาะแห่งแรกในประวัติศาสตร์ปัตตานีก็ได้เกิดขึ้นแล้ว ณ.หมู่บ้านสะนอ โดยออลิมท่านหนึ่งชื่อว่าพะกิส วันมูซา บิน วันมูหัมมัดศอลิหุ (Ahmad Fathy, 2002 :12)

ในปี ค.ศ. 1784 เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของปัตตานีที่ราชอาณาจักรมลายูปัตตานีได้สูญเสียเอกราชทางการเมืองให้แก่สยาม (ไทย) ซึ่งเป็นมูลเหตุให้อูลามาท่านหนึ่งออกจากปัตตานีไปอยู่ในมาลายา(มาเลเซีย) อินโดนีเซีย และตะวันออกกลาง เพื่อ

หลบหนีชาวสยามที่เข้ามายึดครองในภูมิภาคปัตตานี เหตุการณ์คล้ายกันนี้เกิดขึ้นอีกครั้งในปลายศตวรรษที่ 19 การอพยพครั้งยิ่งใหญ่ของชาวปัตตานีเข้าไปยังรัฐทางตอนเหนือของมาเลเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐกลันตัน ตรังกานู และเคะห์ นอกจากนี้ยังมีครอบครัวของอุลามาปัตตานีบางท่านและสมาชิกเชื้อพระวงศ์ได้ย้ายออกไปอยู่ตามรัฐชายฝั่งตะวันออกของมาเลเซีย เข้าร่วมทำธุรกิจและใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มทางศาสนาที่นั่น (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 9)

ในจำนวนผู้อพยพของชาวปัตตานีที่ได้กล่าวมาแล้วก็มีอุลามาปัตตานีที่ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่ง คือ ชัยคุดาอุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ไปอาศัยอยู่ที่นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ประมาณปลายศตวรรษที่ 18 (พีรยศ ราฮิมมูลา, 2545 : 11)

อย่างไรก็ตามท่านชัยคุดาอุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ มิใช่อุลามาท่านแรกที่ออกจากปัตตานีไปอาศัยอยู่ที่นครมักกะฮ์ ตามทัศนะของ วันมูหัมมัดเศาะฆิร บิน อับดุลลอฮ์ กล่าวว่า ชัยคุดาอุดได้ศึกษาวิชาศาสนาครั้งแรกที่นครมักกะฮ์กับอุลามาชาวมลายูปัตตานีที่มีความรอบรู้และมีคุณวุฒิสูงส่งยิ่ง ท่านสอนอยู่ที่บริเวณมัสยิด อัลหะรอหม มีชื่อว่า ชัยคุมุหัมมัดศอและห์ บิน อับดุลเราะหฺมาน อัลพะฎอนีย์ เป็นผู้รอบรู้ในสาขาวิชากฎหมายอิสลาม (Shariah) และวิชาตะเสาวุฟ (Tasawwuf) และนักวิชาการชาวมลายูปัตตานีอีกท่านหนึ่งที่อยู่ในครมักกะฮ์ในช่วงนั้นคือ ชัยคุอาลี บิน อิสฮาก อัลพะฎอนีย์ เป็นผู้เชี่ยวชาญวิชาญะริกัต สัมมานียะฮ์ (Tarikat Summaniyah) ทราบว่าท่านชัยคุดาอุดได้ศึกษาวิชานี้กับท่านด้วย (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1987 : 30)

3.1.7 การเสียชีวิต

ชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ ได้เสียชีวิตที่เมืองฏอฮ์ฟ เมื่อวันที่ 22 เดือนเราะฎ็อบ ปี ฮ.ศ. 1263/ค.ศ. 1847 ซึ่งขณะนั้นท่านมีอายุ 80 ปี โดยที่ท่านไม่มีผู้สืบตระกูลคั้งนั้นมรดกทุกชิ้นจึงตกเป็นของน้องชาย 2 คนนั่นคือ ชัยคุวันอับดุลกอดีร์ และชัยคุวันอิเดริส ส่วนน้องชายอีกคนคือชัยคุวันอับดุลรอซิด นั้นเป็นคนชอบเดินทางเพื่อเผยแผ่ศาสนา โดยที่ไม่มีการบันทึกทางประวัติศาสตร์เป็นหลักว่าท่านเสียชีวิตที่แห่งใด ศพของท่านชัยคุดาอุด อัลพะฎอนีย์ ได้รับการฝังไว้ใกล้กับหลุมฝังศพของท่านอับดุลลอฮ์ บิน อับบาส (เสียชีวิต ปี ฮ.ศ.68) ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของท่านนบี ﷺ ส่วนน้องชายคือชัยคุวันอับดุลกอดีร์ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1280 แต่มีผู้สืบทอดวงศ์ตระกูลหลายคน หนึ่งในจำนวนนั้นคือ นางวันอามีเนาะฮ์ ผู้ซึ่งเป็นภรรยาของชัยคุมุหัมมัดคณูร บิน ชัยคุนิคหมัดกืออิ ในขณะที่น้องอีกคนหนึ่งคือ ชัยคุวันอิเดริส ได้เสียชีวิตในปี ฮ.ศ.1288 โดยได้มีทายาทที่เป็นบุตรหลานสืบทอดหลายคนเช่นกัน หนึ่งใน

จำนวนบุตรสาวของท่านคือ นางซัยนัษ ผู้ซึ่งได้แต่งงานกับวันอิสมาอีลณัฐมุตแมเราะะ บิน วันอะหหมัด ซึ่งภรรยาคนนี้ได้ให้กำเนิดซัยคุมุหัมหมัด บิน อิสมาอีล ดาวูดีย์ อัลพะฎอนีย์ อันเป็นชื่อที่รู้จักกันในนามซัยคุนิกหมัดก็อจี โดยในเวลาต่อมากลายเป็นบุตรบุญธรรมของ ซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ และได้ถูกส่งไปยังนครมักกะฮ์ ท่านผู้นี้เองได้แต่งตำราชื่อ มัจญลอะอ์ อัลบัคร์ยานุ ส่วนน้องของนางวันซัยนัษอีกคนหนึ่งคือ วันฟาฎิมะฮ์ ภายหลังได้เป็นภรรยาของ ซัยคุอับดุลเราะหฺมาน บิน วันอุษมาน บิน วันสุ บิน วันอะนะบูกัร สามีภรรยาคนนี้ได้ให้กำเนิดแก่ ซัยคุอับดุลกอดีร์ ผู้เป็นหนึ่งในบรรดาอุลามาอ์ที่มีชื่อเสียง และเสียชีวิตที่นครมักกะฮ์ในปี ฮ.ศ. 1315 โดยมีหลาน 2 คนคือ ซัยคุอับรอฮีม บิน ซัยคุดาวูด (กอฎีแห่งมักกะฮ์) และซัยคุหุสซัน อัลพะฎอนีย์ (อดีตกองอัครราชทูตซาอุดีอาหรับเบียประจำประเทศมาเลเซีย) (Ismail Chek Daud, 1988 : 32-33, Ahmad Fathy, 2002 : 37-38)

ส่วนวันมุหัมหมัดเศาะฆิร บิน อับดุลลอฮ์ นักประวัติศาสตร์ที่ได้ศึกษาค้นคว้าชีวประวัติบุคคลสำคัญๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กล่าวยืนยันว่า ซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ ได้เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1297 ตรงกับ ค.ศ. 1879 ในขณะที่ท่านมีอายุ 166 ปี โดยได้อ้างคำพูดของผู้เป็นมารดาของท่านเอง (อัลหัจญะฮ์ วันซัยนัษ)ที่ว่าซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ ได้เสียชีวิตอายุเกือบ 200 ปี นอกจากนั้นท่านยังได้อ้างคำยืนยันคำพูดของต่วนฉูรู (โต๊ะครู) ะหะยียอ์อับดุลหะมิด อัลसानาเวีย จากหมู่บ้านตะโละมานะาะ ที่ว่า ซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ ได้เสียชีวิต เมื่อมีอายุ 166 ปี คือ เสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 1297 ตรงกับ ค.ศ. 1879 และสุดท้ายในระหว่างที่ท่านกำลังเรียบเรียงรายชื่อตำราที่เขียนด้วยลายมือที่ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย มาเลเซียที่ยังเหลืออยู่มากกว่า 1000 เล่ม บังเอิญท่านได้หยิบเอกสารเล่มหนึ่งซึ่งมีข้อความว่า ในปีฮิจเราะฮ์ศักราช 1297 ได้มีการประกาศให้ทราบไปยังทั่วดินแดนปัตตานีว่า ให้มีการละหมาดขออิบ (ละหมาดผู้เสียชีวิตในสถานที่ที่ไม่มีศพอยู่ด้วย) แต่ท่านซัยคุดาวูด อัลพะฎอนีย์ ผู้ล่วงลับ (Wan Mohd Shaghir bin Abdullah, 1991 : 9)

3.2 หนังสือมนะฮ์อัลมุลลีย์

3.2.1 ชื่อหนังสือ

หนังสือเล่มนี้มีชื่อเป็นภาษาอาหรับ คือ (مَنْيَةُ الْمَصَلِيِّ) อ่านว่า มนยะฮ์ อัลมุลลีย์ หรือ มินยะฮ์อัลมุลลีย์ ซึ่งประกอบด้วย 2 คำ คือ مَنْيَةُ และ الْمَصَلِيِّ

คำว่า مَنْيَةُ เป็นเอกพจน์ ของ مَنْى ความว่า ปรารถนา ความต้องการ สิ่งที่ต้องการ

คำว่า الْمَصَلِيِّ มาจาก يُصَلِّي مُصَلِّيًا مِنْ الْمَصَلِيِّ ความว่า ผู้ละหมาด ดังนั้น (مَنْيَةُ الْمَصَلِيِّ) จึงมีความว่า สิ่งที่ผู้ละหมาดต้องการ หรือ สิ่งที่ผู้ละหมาดปรารถนา⁸

เป็นหนังสือเล่มที่สองของซัยคดาอุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลฟะฎอนีย์ หลังจาก มุมยะฮ์อัลมุลลีย์ ซึ่งท่านได้เขียนแล้วเสร็จในปี ฮ.ศ. 1226

จากการศึกษาและวิเคราะห์ เนื้อหา ผู้วิจัยเห็นว่า ชื่อหนังสือ บ่งบอกถึงเนื้อหาในหนังสือ ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาส่วนมาก (แปดสิบ เปอร์เซ็นต์โดยประมาณ) พูดถึงการละหมาดและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการละหมาด และอีกส่วนหนึ่งพูดถึง ผู้นำและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ

จากการวิเคราะห์ ชื่อและเนื้อหาของหนังสือ ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้เขียนมีวิสัยทัศน์ที่ไกลมาก ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือเล่มนี้มีเพียง 37 หน้าเท่านั้น ผู้เขียนสามารถสะท้อนภาพรวมของอิสลามได้อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ การละหมาดและผู้นำ เป็นสิ่งที่มีความหมายในมุมมองของอิสลาม เนื่องจากทั้งสองเป็นสิ่งที่ขาดมิได้เลย ทั้งนี้เพราะศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ของมวลมนุษยชาติทั้งโลกนี้ และโลกหน้า การละหมาดเป็นเสาหลักของศาสนา ที่แสดงถึงความจงรักภักดี และเถิดทูลบูชาอัลลอฮ์เพียงองค์เดียวเท่านั้น ศาสนาจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อประชาชาติยึดถือและปฏิบัติตามหลักศาสนา ส่วนผู้นำเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข สังคมจะดำรงอยู่อย่างมีความสุขก็ต่อเมื่อมนุษย์ทุกคนใช้สิทธิของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น จึงจำเป็นจะต้องมีผู้นำเพื่อปกป้องสิทธิของมวลมนุษยชาติ

⁸ ดู (Ibn-Mansur, 1992 :14/464 , al-Fairuzi Abadi, 1996 :1681 , Ibrahim Madkur, 1980 :1/521,522,2/889, ปทานุกรม อาหรับ-ไทย, 2549 :265 , 502)

3.2.2 รูปแบบและลักษณะของหนังสือ

หนังสือมุนยะฮัลมุกศอลลิยฺ เป็นหนังสือวิชาฟิกฮฺมัฆฮับชาฟีอี มีเนื้อหาสาระ 37 หน้า โดยใช้ภาษามลายูปัตตานีในอดีต ซึ่งชัยคุดาอุด บิน อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนียฺ ได้แปลและเรียบเรียงจากหนังสือที่เป็นภาษาอาหรับ โดยท่านได้แบ่งหนังสือเล่มนี้ออกเป็นสองตอน

ตอนแรกจะกล่าวถึงการละหมาด ซึ่งประกอบด้วยละหมาดฟิรฎู ละหมาดสุนัตต่างๆ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการละหมาด ความสำคัญของละหมาด สิ่งที่ต้องทำก่อนและหลังละหมาด โทษของผู้ไม่ละหมาด การสูญุดสะฮฺวี การละหมาดญะมาอะฮฺ การละหมาดญุมอะฮฺ โทษของผู้ไม่ทำการละหมาดญุมอะฮฺ หน้าที่ของผู้นำเกี่ยวกับการละหมาดญุมอะฮฺ และอื่นๆ เป็นต้น

ตอนที่สองจะกล่าวถึง ผู้นำ ซึ่งประกอบด้วย คุณสมบัติของผู้นำ ความสำคัญของผู้นำ หน้าที่ของผู้นำ หน้าที่ของผู้ได้บังคับบัญชา ข้อดีของความยุติธรรม ภัยของความอธรรม วิธีชีวิตของประชาชนขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้นำ โทษของการทรยศต่อผู้นำ และอื่นๆ เป็นต้น

หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้ระบุในตอนท้ายว่า บทความนี้ได้แปลและเรียบเรียงแล้วเสร็จที่นครมักกะฮฺ ในตอนเช้า ของวันอังคาร ที่ 15 เดือน มุลหิจญะฮฺ ปี ฮ.ศ. 1242 ประมาณ 188 ปี มาแล้ว เป็นหนังสือที่เขียนประโยคอธิบายโดยไม่มีวรรค ตอน เหมือนกับการเขียนในปัจจุบันซึ่งมีประโยคเป็น วรรค เป็นตอน ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นหนังสือที่ดีมากเพียงแต่ยังขาดอีกบางส่วนเพื่อให้เหมาะกับยุคปัจจุบัน เช่น สารบัญ หัวข้อย่อย ที่มาของอายะฮฺ และหะดีษ สถานะของหะดีษ หลักฐานบางส่วน เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะมีส่วนร่วมโดยการศึกษาวิเคราะห์ และเรียบเรียง เพื่อทำให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ขึ้น และเป็นประโยชน์ตลอดไป

และห้าหน้าสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ ชัยคุดาอุด บิน อับดุลลอฮฺ อัลพะฎอนียฺ ได้แปลบทความเรียกว่า ริสาละฮฺ อัลบะฮฺยะฮฺ อัลมัฎญียะฮฺ ซึ่งกล่าวถึง ผู้ละหมาดที่เป็นมุวาฟิก และในตอนท้ายของบทความนี้ท่านได้ระบุเช่นกันว่า แปลและเรียบเรียงแล้วเสร็จที่นครมักกะฮฺ ในตอนเย็น ของวันอังคาร ที่ 14 เดือนเซาวาล ปี ฮ.ศ. 1259

3.2.3 การอ้างอิงอายะฮ์อัลกุรอาน

การอ้างอิงอายะฮ์ อัลกุรอาน ในหนังสือเล่มนี้ ชัยคุดาเวด บิน อับดุลลอฮ์ อัลฟะฎอนีย์ ท่านจะอ้างอิงอายะฮ์และความหมายของอายะฮ์ด้วยภาษามลายู โดยมีได้ระบุว่าอายะฮ์นั้นๆอยู่ในสูเราะฮ์ใดและอายะฮ์ที่เท่าไร

อายะฮ์อัลกุรอานที่ท่านได้อ้างในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด 24 อายะฮ์ด้วยกันคือ

ลำดับที่	อายะฮ์	มุนยะฮ์ฯ หน้า
1	﴿ حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوَسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿١٣٦﴾ ﴾	2,13
2	﴿ مُبَيِّنِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦١﴾ ﴾	3
3	﴿ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنْ آتَبَعَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَسَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ ﴾	3
4	﴿ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢١﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿٢٢﴾ ﴾	3
5	﴿ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ﴿٥٥﴾ ﴾	3
6	﴿ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا لَّحْنًا نَزُوقُكَ ﴿٢٢٢﴾ ﴾	5
7	﴿ وَفَدَيْتَنَّهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٧﴾ ﴾	12
8	﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ ﴿٤٦﴾ ﴾	13
9	﴿ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴿٦١﴾ ﴾	13
10	﴿ وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا ﴿٣٢﴾ ﴾	20
11	﴿ لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ ﴿٢٢﴾ ﴾ هغى	25

ลำดับ ที่	อายะฮ์	มุนษะฮ์ หน้า
12	﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ﴾	26
13	﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾	26,27
14	﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾	26,27,28
15	﴿وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا﴾	26
16	﴿وَاللَّيْلُ إِذَا سَجَى﴾	26
17	﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ﴾	28
18	﴿وَالْعَدِيدِ﴾	28
19	﴿الْهَنُكُمُ التَّكَاثُرُ﴾	28
20	﴿وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ﴾	30
21	﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْهَوَىٰ قُلْ هُوَ شَيْءٌ مِّنْ شَأْنِ النَّاسِ وَاللَّهُ غَافِلٌ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿فَيُضِلُّكَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ﴾	31
22	() ⁹	35
23	﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَفِيلاً عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ﴾	35
24	﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا﴾	35

3.2.4 การอ้างอิงหะดีษ

การอ้างอิงบทหะดีษในหนังสือเล่มนี้ โดยรวมแล้วชัคคาฎุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลฟะฎอนีย์ ท่านมิได้ระบุว่าหะดีษนั้นใครเป็นผู้รายงาน ระดับหะดีษเป็นอย่างไร และบางครั้งท่านจะนำเฉพาะความหมายของบทหะดีษด้วยภาษามลาญูที่เป็นอักษรญาวี

⁹ จากการค้นหาผู้วิจัยไม่พบอายะฮ์นี้จึงคิดว่าอาจเกิดความผิดพลาดในการพิมพ์ที่ถูกต้องเป็นอายะฮ์

﴿أَب لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ﴾

(อัลอะฮฺรอฟ :

สำหรับบทเห็ดษที่ท่ำนได้นำมาด้วยภาษาอาหรับมีทั้งหมด 18 เห็ดษ

ด้วยกัน คือ

ลำดับ ที่	เห็ดษ	มุนยะสุฯ หน้า
1	(())	4
2	(())	4
3	(())	13
4	(())	13
5	(())	21
6	(())	21
7	(())	24
8	(())	24
9	(())	24
10	(())	24
11	(())	26
12	(())	26
13	(())	27

ลำดับ ที่	หะดีษ	มุนะษุฮ์ หน้า
14	(())	31
15	(())	31
16	(())	35
17	(())	35
18	(())	35

ส่วนหะดีษที่ท่านได้นำความหมายของบทหะดีษด้วยภาษามลายูที่เป็น
อักษรอาหรับ มี 32 หะดีษด้วยกัน คือ

ลำดับ ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียนนำมาด้วยภาษามลายู	มุนะษุฮ์ หน้า
1	((بهواست أداله أورغ اسلام سرت رسول الله ﷺ فد ستغه درفد ففراغن سمبهیغ رسول الله ﷺ سمبهیغ ظهر أتس جالن عادتت دان أداله مشرکون همفیر دغن ملیهت ای اکن مسلمین مک منکال سلسی درفد سمبهیغ کات ستغه درفد مشرکین جکلو کامو کرمفق أتس ددالم سمبهیغ نسخای مغنا کامو اکن مک برکات ستغه یغلاینث بهواست بائی کمدین درفد سمبهیغ این ترلبه	3

ลำดับ ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียนนำมาด้วยภาษามลายู	มุน หน้า
	<p>كاسيه كفد در فد بفا دان در فد انق 2 ث يعنى دکهنداکيث سمبهیغ عصر مك تورن جبريل عليه السلام أتس رسو الله ﷺ دغن سمبهیغ كیفیه شدة ((</p>	
2	((برمول سمبهیغ ایت نور))	5
3	<p>((سنتیاس الله بر هدف أتس همبادغن موکات سلما برککالن أى ددالم سمبهیغث دان بهواست الله سبحانه وتعالی مندیریکن موکات کفد سورغ کاموسلماد برککالن برهدف أى أتست))</p>	5
4	<p>((افما سمبهیغ لیم وقت ایت سؤمفما سوغی یغدرس فد فنتو سورغ کامو لائی باتق ایر ث ممندی أى فداث تیف 2 هاری لیم کالی مک أف یغ تغئل اتست در فد کرتث))(کوتورث)</p>	5
5	<p>((لیم سمبهیغ این دفرضو الله اکن سنل همبا مک بارغسیاف منداتغن دغندی سمفرنا دان تیاد دکورغن حقت یغ مغورغنندی اداله بانیث فد الله جنجینت بهوا مماسوقکندی کدالم شری دان بارغ سیاف منغلکندی دان مریغنکندی دغن حقت تیاد اد بانیث فد الله تعالی ایت جنجین جیک دکهندق دکسیهنکندی مک جیک دکهندقی دشکسات))</p>	5
6	<p>((بهو سورغ لاکى 2 سغهث أى سمبهیغ دان کسلاهنث دهنتر کن دأتس کفلات مک تیف 2 سجود ئوئر کسلاهنث هغی هابیس دان ئوئر سنل کسلاهنث))</p>	5
7	<p>((تیاد بانی همبا در فد سمبهیغث ملینکن بارغیغ دکیرا 2 کن بارغیغ دحاضر هاتی سرت توهنت دان بهواست أورغ یغ سمبهیغ ست سمبهیغ أى- مک تیاد- دسورت- بانیث در فد سمبهیغ سدست دان تیاد عشر))</p>	11

ลำดับ ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียนนำมาด้วยภาษามลายู	มุนฯ หน้า
8	((بهواست أورغيغ ملهرا كن أتست سمبهیغث دان مٹمفرنا أى اكن ركنت كلوارله سمبهیغث فوته برخهیا 2 دان بركات أى تله ملهرا كنداكو الله سفرة بارغيغ كامو فلهر اكن كامى دان أورغيغ تیاد مٹمفرناكن سمبهیغث كلور أوله سمبهیغث ایت هیتم لائی كلم دان بركات أی تله منسیا 2 أكندیكو الله سفرة بارغيغ منسیا 2 اكن كامى كمدین دنولغكندى سفرة مغئولغ سورغ اكن كاینث یغ بورق مك دفوكل دغندی اكن موكات ((11
9	تتكلم ملیهت نبی ﷺ اكن سورغ لاكى 2 برماين 2 دغن جغئوتث ددالم سمبهیغث مك سبداث ((جكلو هاتی لاكى 2 اكن نسخای سنل اغئوتاث))	11
10	((كات سنغه علماء تله سمفی كغد كامى بهواست الله سبحانه وتعالى ممبهائی اكن سنل عمل سمبهیغث أتس أمفت فوله صف درفد فد تیف 2 صف توجه فوله ریبو سفوله درفدات بردیری تیاد ركوع دان سفوله ركوع تیاد سجود دان سفوله سجود تیاد اغكت كفلاث دان سفوله دودق تیاد بردیری دان دهمفون اكن سكلین عمل بائی همبات یغ مؤمن ددالم دوا ركعة یغد سمبهیغكن كدواث))	12
11	((دان فد رواية جابر دان معارضی الله عنهما تتكل دنايكن(نأیكن) رسول الله ﷺ كلاغیت ملیهت أی فد لاغیت دنیا بردیری سلماث دجادیکن الله اكن مثبت ذكر اكندى تیاد ركوع دان فد لاغیت یغكدوا ركوع سلماث تیاد مغككن كفلاث دان فد لاغیت یغكئناث سجود اكن الله تیاد مغككن كفلاث ملیكن كتیک ممبری سلام رسول الله	12

ลำดับ ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียนนำมาด้วยภาษามลายู	มุนฯ หน้า
	<p>اكن مك داغكتكن كفلات كارن منجواب سلام رسواالله كمدين مك سجود فول سلما2 مك كارن أنيله دتنتوت دواكالى سجود فد تيف2 ركعة دان فد لاغيت يگكأمفت تشهد سلما2 دان فد لاغيت يغ كليماث مغوخذف تسبيح دان برذكر سلما2 دان فد لاغيت يغ كأمم مغوخذف تكبير سلما2 دان فد لاغيت يغكتوجه مغوخذف ايا سلام ماس دجديكن الله اكن مك خيتا هاتى رسول الله دان ايغين بهوا دجاديكن بائيث دمكين سئل عبادة يغد دالم لا غيت ايت بائيث دان بائى أمتث))</p>	
12	<p>((عمل يغ سديكيت يغددالم فغتهوان ايت ترليه بايك درفد عمل يغ بايق ددالم جهل))</p>	13
13	<p>((تياذ سمبهيج ايت مليكن دغن طهور))</p>	13
14	<p>((بائى أور- غيغ سمبهيج ايت تىئ كرامة فرتام- برتابور كجبيكن دأتس كفلات درفد لاغيت هغئ كفلات دان بركليغ فدات درفد دوا كاكيث هغئ لاغيت دان مthro اى دغن كتات جكلو مغتهوى أوله همب سرت أور غيغ أى مناجة دغندى نسخاى تياذ برفاليج أى درفد سمبهيجث))</p>	16
15	<p>((افبيل مغواف سورغ كامو مك هندقله ممكخن دغن تاغنث أتس مولتث مك بهواست شيطان ماسق فد مولتث))</p>	18
16	<p>((برلوده ددالم مسجد ايت دان كفارتث دتانتث))</p>	18
17	<p>((تياذ سمبهيج أرتييث يغ كامل دهدافن مكانن))</p>	18
18	<p>((بهواست أور غيغ سمبهيج برجماعه ايت ليه أتس سمبهيج سورغ ديريث دغن دوا فوله توجه درجة))</p>	20

ลำดับ ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียนนำมาด้วยภาษามลายู	มุนฯ หน้า
19	<p>((بهواست تيف 2 لغكه يغد لغكهكن أوله همب فداث برجالن مننتوت برجماعة فهلات يغامت بسر دسورت سفوله كجيكن دان دهافوسكن سفوله كجهاتن دان يغ مننتى سمبهيج كمدين درفدسمبهيج ايت ستغه درفد يغ منداتغكن ديريث كفالله أفما أى سمبهيج كمدين أى دودق مننتى سمبهيج عشاء دان يغ مننتى بائى سمبهيج دبيلغكندى فد الله أورغيغ سمبهيج دان أورغيغ دودق تمفت سمبهيج سنتياس منتأأمفونكن بائيث دان ددعا كندى هغئى أتو بركاة فركتأن يغتياذ تعلق فداث كجيكن))</p>	21
20	<p>((سبايك 2 هارى يغ نايك متهارى درفداث دمردهكا الله تعالى فداث انم راتس ريبو فمردهكان درفد افى نرك بارغسياف ماتى فداث دسورة الله بائيث فهلا شهيددان دفلهراكن درفد فتننة قبور ((</p>	21
21	<p>((برفاكى 2 أتس تيف 2 سنل سندی درفد سورغ كاموبركهندق صدقه مك تيف 2 تسبيح صدقه دان تحميد صدقه دان تيف 2 تهليل صدقه دان تيف 2 تكبير صدقه دان مئوره دغن معروف صدقه دان تنه درفد منكر صدقه دان درفد يغد مكين دوا ركعة يغمد (يغد) سمبهيج كدواث درفد سنة ضحى))</p>	26
22	<p>((فد سوره مغرجاكن دان مغلكن دى فد تيف 2 هارى جيك كواس مك جيك تياذ مك تيف 2 جمعة دان جيك تياذ مك تيف 2 بولن دان جيك تبادمك تيف 2 تاهن سكالى دان جيك تياذ مك ددالم سعمرهيدف سكالى مك دامفون كندى الله دوساٹ جكلو اد بارغ اد دان جكلوسبيلغ 2 بويه دلوات دان كرسيك دفاتى دان سام دوساٹ يغد سغهجات أتو ترسالهٹ دان يغ لاماٹ دان بهاروٹ دان ثاٹ دان سمبوييٹ))</p>	28

ลำดับ ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียนนำมาด้วยภาษามลายู	มุนฯ หน้า
23	((بهواست أورغیغ بایق تیدور مالم ایت داتغ فد هاری قیامة فقیر دان أورغیغ بایق تیدور مهیلغن برکة عمرث دان سیا2 وقتوت یغ آدموداث))	31
24	((درفد عمر رضی الله عنه کتاکو بائی رسول الله ﷺ کنداکو یا رسول الله درفد این سلطان یغ هیبتله سنل مانسی بائیث دان رنده بائیث سنل توبه مانسی اف ای مک سبداث بایغ2 الله فد بومی مک أفبیل بایک ای مک بائیث فهلا دان اتس سنل کامو شکر دان أفبیل جاهت مک دوسا اتست دان اتس کامو صبر))	31
25	((سیاف2 یغ مملهر اکن راعیت دان تیاد دفلیهرا کن دغن أمانه دان نصیحة درفد بلاکغث نسخای ممیخت اتست رحمة الله تعالی یغ لواس بائی تیف2 سوات))	31
26	((تیاد درفد سسورغ همب یغد بری مملیهرا اکن رعیتت تیاد ممبری نصیحة اکن رعیتت تیاد منخیوم ای اکن باو شرنا))	31
27	((بارغسیاف ممرنتهکن مسلمین سسوات کمدین تیاد دبری اکن نصیحة سفرت ای نصیحة کفد ایسی رومهت منسدیاکن تمفتت ددالم نارک))	31,32
28	((دان روایة درفد عبد الرحمن بن سمره کتات سبدا نبی ﷺ بائیکو جاغن کامو فنتاً جادی. والی ممرنتهکن مانسی مک بهواست جیک دبری اکندی بائی أغکو دغن تیاد ممناً دتولغ الله اکندیکو اتست دان جیک دبری اکندی دغن ممناً دسر هکندیکو کفدات))	32
29	((بهواست عمل امام یغ عدل فد رعیتت سهاری ترلبه أفضل درفد عمل أورغیغ عدل فد أهلیث سراتس تاهن))	32
30	((عدل امام سساعة ترلبه کبجیکن درفد عبادة انم فوله تاهن))	32

ลำดับ ที่	ความหมายหะดีษที่ผู้เขียนนำมาด้วยภาษามลายู	มุนฯ หน้า
31	((دعا امام يـغ عادل تـياد دتولق))	32
32	((بارغسياف ممرنتهكن سوات درفد فكرجان أمة كمدين مك دتاروه أورغيغ حجاب يـغ مننهكن درفدات ملينكن مندنديغ الله درفدات فد هاري قيامة))	34

Prince of Songkla University
Pattani Campus